

Tre påståenden om äktenskapet

En studie- och samtalsbok av

Göran Fäldt

I

Äktenskapets mening och syfte

I den här inledningen vill jag försöka förklara att det kristna äktenskapet har en större betydelse än att vara en social konvention för människans bästa och tillkomsten av barn. Det är ett sakrament, det vill säga, ett verksamt tecken på Guds kärleksfulla närvaro. ”Ni skall älska varandra så som jag har älskat er” (Joh. 13: 34), är centrala ord i Jesus avskedstal till apostlarna som också riktar sig till dem som viger sig till varandra i mänsklig kärlek. ”Ni skall älska varandra så som jag har älskat er” innebär å ena sidan att den mänskliga kärleken mellan en man och en kvinna, som genom dopet upptagits i Jesu Mystiska Kropp, Kyrkan, är ett gudomligt uppdrag, ett Herrens bud. Å andra sidan innebär denna kärlek en efterföljelse av Herrens eget liv, att alltså i Herren Kristus upptäcka det egna livets mening.

För att riktigt förstå äktenskapets mening och syfte måste vi först finna den sanna och bestående meningen med människans liv, var och ens liv, mitt liv, ditt liv. Det blir uppenbart genom den heliga kyrkans förkunnelse och lära att Guds människoblivande är det avgörande historiska faktum som ger varje människoliv dess fulla mening. Gud har velat bli människa, den Oskapade och Evige, Han har velat bli jordisk och tidsbunden, kroppsligt förgänglig och andligt oförgänglig.

Om vi skulle bli tillfrågade om det fanns något i det vi tror som vi aldrig kan uppge skulle svaret från de flesta kristna vara tron på Guds människoblivande, Inkarnationen, eftersom vi utan denna tro inte skulle ha något yttersta bevis på att Gud är kärlek. Utan Inkarnationen kan Gud vara Allsmäktig och Evig, som hos judarna och muslimerna, men Gud måste inte med samma nödvändighet vara vad vi menar med kärlek. Kärlek är att vilja leva evigt med den man älskar och att göra allt för den man älskar, så som Jesus gjorde efter sitt ord ”Ni skall älska varandra så som jag har älskat er”, och vi som firat Hans Påsk vet genom tron hur Han visat denna kärlek för oss. Gud är tillgänglig, oföränderlig i sitt väsen, men har inträtt i sin egen Skapelse utan att förlora sin eviga och oförtröbara gudomlighet.

Påven Johannes Paulus II understryker just det centrala och grundläggande för vårt hela liv och för varje kristet äktenskap i sitt apostoliska brev ”Om kvinnans värdighet och kallelse” (*Mulieris dignitatem*, 1988):

”Men när tiden var inne *sände Gud sin Son, född av en kvinna*”. Med dessa ord från sitt brev till Galaterna (4:4), sammanför aposteln Paulus de huvudsakliga moment som i all väsentlighet fastställer förverkligandet av mysteriet ”att vara förutbestämd i Gud” (jfr *Ef* 1:9). Sonen, Ordet av samma substans som Fadern, blir människa, född av en kvinna, vid ”tidens fullbordan”. Denna händelse leder till *vändpunkten* i människans historia på jorden och förstås som frälsningens historia. Det är signifikativt att den helige Paulus inte kallar Kristi Moder vid hennes namn ”Maria”, utan kallar henne ”kvinna”. Detta sammanfaller med orden i protoevangeliet i Första Moseboken (jfr 3:15). Det är den kvinna som är närvarande i den centrala frälsande händelse som markerar ”tidens fullbordan”. Denna händelse är alltså förverkligad i och genom henne.

Således börjar där den *centrala händelsen, den öppnande händelsen i frälsningens historia*, Herrens påskmysterium. Det kanske skulle vara värt besväret”, säger påven, ” att se det i en ny bedömning ur människans andliga historias synvinkel, och då förstådd i vidast möjliga bemärkelse, och som denna historia uttrycks i de olika världsreligionerna. Låt oss här påminnas av det Andra Vatikankoncilietts ord: ”Människor söker i de olika religionerna svaren till de djupa mysterier i människans villkor som, i dessa tider liksom i det förgångna, berör hennes hjärta på djupet. Vad är en mänsklig varelse? Vilken mening och vilket syfte har livet? Vad är godheten och synden? Vad är det som gör oss sorgsna och vad kan det innebära för oss? Var går vägen till den sanna lyckan? Vad är sanning om döden, domen och lönen bortom graven? Vilket är slutligen *detta yttersta och ousägliga mysterium som uppslukar vårt väsen*, från vilket vi också har vårt ursprung och mot vilket vi rör oss?” Från äldsta tider till vår tid har det bland olika folk funnits en viss uppfattning om denna dolda kraft som är närvarande i tingens förlopp och händelserna under det mänskliga livet; ibland finner vi faktiskt ett erkännande av en högsta Gudom eller till och med en högsta Fader”.

Låt oss nu gå vidare och uppehålla oss vid tanken att Gud redan vid skapandet av människan blir en man och en kvinna. ”Som man och kvinna skapade han henne” (*1 Mos* 1: 27). Han skapade dem i sin kärlek eftersom han själv är kärlekens väsen och därför bestämde dem till kärlek, ”Ni skall älska varandra” och ”och så skall en man och en kvinna lämna sina föräldrar och bli ett kött” (jfr *1 Mos* 2:24) hör till den gudomliga planen för människorna. Det är denna grundläggande förpliktelse och detta av Gud instiftade förbund som kommer till uttryck i vigselritualets ”brudlöften” där de blivande makarna samtycker med följande ord: ”jag lovar att vara dig trogen i medgång och motgång, i sjukdom och hälsa och att älska och ära dig i alla våra livsdagar”.

Kyrkan ber sedan Herren Gud att ”*välsigna och helga sina tjänare i kärleken till varandra*” och välsignar sedan ringarna som ”*ett tecken på den trohet de lovat varandra och som en påminnelse att alltid leva i kärleken*”. Själva meningen med äktenskapets sakrament kommer då tydligt till uttryck: kärleken är den gåva Gud skänker och uppehåller med sin nåd så att de två bildar ett nytt förbund och ”blir ett kött”, det vill säga inte en ny tredje person utan en personlig förening mellan två unika personer av olika kön, i sexuell olikhet.

Sedan Kyrkan påmint om Kristi ord ”att det som Gud fogat samman i förening mellan två fria människor aldrig får skiljas åt” uttalar hon välsignelsen över de som nu blivit hustru och man. Hon uppmanar mannen att ”i hustrun se en jämlike och medarvinge till nådens liv och att älska och hedra henne med samma kärlek som Kristus har älskat Kyrkan med.” Det syfte med äktenskapet som uttrycks i den Heliga Skrift, ”var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er” (1 Mos 1: 28), hörs som ett eko i den förhoppningsfulla bönen ”Må de bli goda föredömen för sina barn och båda få se sina barnbarn”. Detta heliga syfte som Gud skänkt äktenskapet betonar samtidigt att *barn är en gåva och inte en ”rättighet”*. Den naturliga och biologiska lagen gör inte barnen till en absolut självklarhet utan till ”gåva” på samma sätt som kärleken mellan de två inte är en absolut självklarhet utan ett tillstånd som är beroende på hur makarna ger sig själva åt varandra. Att ge sig själv till den andre utan själviskt förbehåll är inte möjligt utan en äkta kärlek och ett bejakande av den andres hela personlighet av oförfalskad godhet.

De två lika betydelsefulla och grundläggande uppgifterna i makarnas liv kommer till uttryck i den kyrkliga läran om den äktenskapliga aktens överensstämmelse med människans natur och det goda som den moraliska lagen beskyddar. Det finns mellan den förenande betydelsen och den barnalstrande (*prokreativa*) betydelsen *ett band som människan inte har rätt att upplösa (Humanae Vitae, 12)*. Därmed är det klart att den äktenskapliga akten i samstämmighet med naturen och moralen skall vara öppen för nytt mänskligt liv varje gång mannen och hustrun uttrycker sin kärlek i den intimaste och mest hedervärda och vackra gärning som makarna kan utföra tillsammans. De bör alltid vara medvetna om att deras kärlek i den sexuella föreningen kan få bära frukt i nytt liv. Eftersom Gud själv är Livet och det mänskliga livets källa och ursprung kan man med rätta säga att de gifta paret samverkar med Gud Skaparen i tillkomsten av en ny mänsklig person. Det är denna nya person, eller dessa nya personer som föds i äktenskapet, som ska få möta sin Guds kärlek genom sina föräldrars kärlek. Det är för att garantera att denna kärlek inte ska svikas som äktenskapet skall vara ett troget och exklusivt förbund mellan två och att deras förbund är oupplösligt, liksom kärleken mellan de gudomliga personerna i den heliga Treenigheten är oupplösligt, evig och oföränderligt.

Denna äktenskapets djupa förening av det meningsfulla och syftet är i Kyrkans kontinuerliga undervisning framställd som en norm som makarna är skyldiga att efterfölja i det äktenskapliga samlivet. Denna heliga uppgift medför att det gemensamma livet med alla dess dagliga uppgifter och förpliktelser hör till äktenskapets väsen. Makarna kompletterar varandra med sina goda egenskaper och bär med tålmod de prövningar i relationen som kan förekomma. På grund av personernas olikheter måste svårigheter få uppstå, men de finns där för att övervinnas. Här är det viktigt att betona att båda som kristna skall vara villiga att be varandra om förlåtelse och ge varandra förlåtelse när händelserna kräver det. För att växa i självkännedom och mognad är försoningens sakrament, bikten, ett alltid tillgängligt möte med Guds förståelse och mildhet. De som ofta biktat sig växer både i vishet och kärlek och upptäcker att äktenskapet är en kallelse och en väg till helighet. Kärlekens och fridens gåvor ger makarna varandra om de är uppmärksamma och självupppoffrande i sitt gemensamma liv. De blir en liten ”huskyrka”, en helig plats bland människor där Gud älskar att bo.

När makarna har nått den fulla förståelsen av den äktenskapliga aktens norm som en i människans hjärta nedlagd gudomlig lag inser de det goda som Gud kallar dem att finna och utforska vidare i äktenskapet. Det innebär samtidigt att intentionen med *en antikonceptiv äktenskaplig akt* är syndfull, därför att dess innebörd är oförenlig med Skaparens plan och vilja.

Det kan bara konstateras att många teologer och många katolska kristna inte velat acceptera den kyrkliga läran och normen som bindande för samvetet. Jag vill här citera vad biskopen Anthony Fisher o.p., Sidney, Australien, med rätta påpekat i ett tal till den *Påvliga akademins för Livet* Internationella kongress om kristet samvete till stöd för rätten till liv i Vatikanen den 23 februari 2007. Han har då bland annat sagt följande:

”Under 1960-talet hade samvetet blivit en slags stark känsla, intuition eller ärliga åsikter - Allan Bloom kallade det ”en för alla ändamål ogrundad grund för moralisk beslutsamhet, tillräckligt i sin minsta tankeverksamhet för att underkänna alla andra skyldigheter eller lojaliteter”. Att hänvisa till samvetet var liktydigt med att utesluta all vidare diskussion och att kräva immunitet mot alla verkliga argument eller morallagen. I katolska kretsar ”flyttades tyngdpunkten i moralteologin genom en viss allergisk motvilja bort från lagen i riktning mot personlig frihet, individen och samvetet”. ”Följ samvetet” kom att bli koden för att följa personliga preferenser eller resonemang som ställde sig över eller emot Kristi och Kyrkans undervisning i frågor om sexualitet, bioetik, omgifte och tillträde till eukaristin.” Här blev ens samvete, förankrat i ett äkta och ursprungligt samvete den högsta domstolen – och det var ofelbart. Samvetets primat, för traditionen okänt, innebar i allmänhet ifrågasättande av Kyrkan och inte av tidsandan eller den omgivande kulturen Ett sofistikerat samvete avlade omdömen i samklang med New York Times snarare än med Osservatore Romano”.

Så sent som 1993 kunde påven Johannes Paulus II sammanfatta den ”återvändsgränd”, i vilken tanken på samvetet hamnat i Västerlandet:

”Det individuella samvetet har tillerkänts status som en högsta domstol som uttalar kategoriska och ofelbara beslut om gott och ont i moraliska avgöranden. Till påståendet att man har en förpliktelse att följa sitt samvete hävdas också, men med orätt, att ens moraliska bedömning är riktig enbart av det faktum att det har sitt ursprung i samvetet. Men på så sätt försvinner sanningens ofrånkomliga krav och ger plats åt ett ärligt uppriktighetskriterium och känslan av ”att vara i frid med sig själv”, som leder till att en del människor bestämt sig för en radikalt subjektivistisk syn på moraliska avgöranden” (Veritatis Splendor, § 32).

Som påven förklarade är detta inte den kristna förståelsen av ett kristet samvete alls. Det är snarare, som hans medarbetare och eventuella efterträdare observerade, ”en kappas som kastats över den mänskliga subjektiviteten som gör det möjligt att bortse från verklighetens kopplingspedaler och att gömma sig undan för den.”

Om samvetet alltså inte är detta, vad är det då? Den klassiska redogörelsen av vad samvetet är, börjar med en reflexion kring den allmänmänskliga erfarenheten av en verkande kraft. Jag *kan* välja och jag *kan* tänka på val jag gjort i det förflutna; och när jag gör det kan jag med förnuftet bedöma aktuella möjligheter och val jag gjort. Jag har ett sinne för ansvar och för att stå till svars, för att i mitt aktuella och framtida beslutstagande själv äga besluten och själv bedöma mina tidigare beslut och aktiva handlingar. Vi kan kalla denna

mänskliga förmåga att avgöra vad som är gott och välja det som är gott och den mänskliga aktiviteten att tänka praktiskt och välja rätt ”samvete”, hävdade biskop Fisher.

Frågan om den katolska plikten att bejaka katolsk lära i den utformning den får av Kyrkans läroämbete (*Magisterium*) blir dubbelt aktuell när katoliker lever i en icke katolsk kyrklig miljö, där andra synsätt kommer till uttryck och diskuteras i en ekumenisk dialog. Katoliker som växer upp i Sverige och får svensk skolundervisning kommer hela tiden i kontakt med den förhärskande protestantiska etiken. För invandrande katoliker som inte behärskar språket från början ingår samhällsmoralen som ett led i att finna sig till rätta i ett nytt land.

Det kan därför vara av intresse att här ge en liten översikt över hur andra ser på frågan om auktoriteten i undervisning om moral och tro. Jag vill därför gärna förmedla några sådana sammanfattande men inte uttömmande förklaringar från andra kristna gemenskaper och även de tre stora religionerna, judendomen, islam och buddism. För katoliker tjänar en sådan jämförelse till att förstå en ny kultur och att bättre känna till och förstå den katolska positionen. Det blir så småningom klart för var och en vad katolsk identitet betyder, bland annat på området äktenskap och familj. För dem som konverterar till den Katolska kyrkan blir dessa frågor också viktiga och måste ges tid i förberedelserna till upptagning i Kyrkans *fulla gemenskap*.

Kärleken syftar till mänsklig lycka och till att bära god frukt.

Det kan inte råda något tvivel om att denna förening mellan mannen och kvinnan har kärleken till syfte. Den sanna kärleken kan inte vara en delad relation utan bara vara vigd till en enda annan person. Liksom Guds kärlek inte kan vara annat än trofast och bestående för alltid är också människors kärlek vigda till samma trofasthet och personliga relation. Denna trofasta relation i kärlekens väsen kallar Kyrkan för *äktenskap*.

Det är viktigt att förstå hur det nya mänskliga liv som är den mänskliga kärlekens frukt måste komma till. Det får enligt Kyrkans undervisning bara ske genom den naturliga och kärleksfulla föreningen mellan makar som är medvetna om sitt ansvar för relationen och för de barn de kan få.

Det är möjligt att den moderna tidens utveckling av medicinska och tekniska forskningsresultat ändå kan ställa de troende inför nya och svårbedömda frågor. Ett område som dragits in i den moraliska reflektionen genom modern teknologi är *den ofrivilliga infertiliteten* (barnlöshet), antingen kvinnlig eller manlig. De troende som då informeras om möjligheten till artificiell insemination eller värdmödraskap (surrogatmödraskap) måste fråga sig om sådana metoder för att få barn är tillåtna enligt katolsk lära.

Även om katolsk lära inte kan godkänna den artificiella befruktningen som metod för att åstadkomma en graviditet, måste man först konstatera att barn som fås genom sådana metoder inte skiljer sig biologiskt från naturligt alstrade barn. Naturlagen är Guds skapelses verk och utför det den är avsedd för även utanför den äktenskapliga akten. Tekniken skapar ingenting nytt utan ”använder” det som finns i människans sexuella natur. En ny mänsklig varelse kommer till med alla de egenskaper som finns givna i det befruktade kvinnliga ägget. Den nya mänskliga personens värdighet och hennes bestämelse att uppnå lycka hos Gud påverkas inte av den artificiella metoden. Ändå är det så att par som i sin barnlöshetssituation ”släpper in” utomstående i konceptionen av nytt liv indirekt medverkar till en behandling av livets byggstenar som de inte ensamma råder över, som ”manipulation av embryon och den mänskliga genetiska arvsmassan” (*Dignitas personae*, 3, Kongregationen för tros läran, 8 september 2008).

De par som blivit föräldrar med tekniken som hjälp är naturligtvis lyckliga på samma sätt som andra nyblivna föräldrar. De är ju också båda biologiska föräldrar till sitt barn, eller sina barn, och ser och känner barnens likhet med sig själva. Ett annat och svårare föräldraskap är det där den ena eller båda föräldrarna inte är de biologiska föräldrarna. Hur den människa, som kommer till världen på så sätt, skall få ett tillfredsställande svar på frågorna om sitt ursprung och sin identitet, kan vi kanske aldrig få veta.

Utan att här närmare gå in på de många allvarliga etiska frågor som dessa nya tekniker medför, eller å andra sidan de många landvinningar som vetenskaplig forskning tillför världen av människan, måste de troende ändå kunna behålla sin attityd till livet *som en gåva* och *inte som en rättighet*. Barnlöshet är aldrig en sjukdom i sig själv och inte ett lidande. Den riktar bara den kristna kallelsen att göra det som är gott åt annat håll. Giftna utan barn spelar en viktig roll i det mänskliga samhället och i Kyrkan på ett annat och kompletterande sätt.

Man kan inte heller finna någon grund för att tolka den i vår tid utbredda ofrivilliga infertiliteten som ett tecken på avtagande prokreatjonsförmåga hos den mänskliga arten och en därav följande nedgång för livet på jorden. Även om den generation som nu växer upp har en helt annan medvetenhet än äldre generationer om samspelet mellan mänskligt liv och miljöfaktorer som tillkommit genom en högt utvecklad industriell verksamhet och ett ökande energibehov för att tillgodose arbetsmarknaden, ser Gud till att den enastående växtkraften i vår tillvaro finns kvar och är i ständigt växande.

På samma sätt som det allmänna bruket av preventivmedel (p-piller, kondom) förändrat det sexuella beteendet i hela världen och familjerelationerna, förändrar de olika formerna av konstgjord befruktning förståelsen av det mänskliga livet som en frukt av människans trofasta och personliga kärlek i ett livslångt förbund. Den dag kloning av mänskliga embryon blir legaliserad har vi förmodligen kommit till slutet av all mänsklig civilisation.

Varken preventivmedel eller artificiella befruktningstekniker är onda i sig själva. Troskongregationens dokument ”*Dignitas personae*” säger följande (§12):

Tekniker för att hjälpa fortplantningen ”avvisas inte därför att de är artificiella. I det avseendet uppvisar de läkekonstens möjligheter. Men man måste värdera dem utifrån en moralisk synpunkt, i det att man relaterar dem till värdigheten hos den mänskliga personen som är kallad att förverkliga Guds kall att ge kärlekens och livets gåva”.

Låt oss be för goda kallelser... till äktenskap!

Det måste betonas att kallelsen till äktenskap är en riktig kallelse som Gud ger de döpta. Gud kallar på så många olika sätt och den som svarar på en kallelse kan vara säker på att kunna förverkliga sin önskan och bön att få göra Guds vilja. Jag tänker på ett annat fall som kan förefalla marginellt men som ändå är så tänkvärt. Den unge Robert Schuman – en av EU:s förgrundsgestalter – var inne på kallelsen till präst, med ganska så varmt stöd av sin mor, men lockades av sina vänner över till kallelsen som lekman med inriktning mot socialläran. Det sades sedan om honom att han gick in i lekmannens sociala kallelse ”som man inträder i ordenslivet”, alltså som en fullvärdig kallelse till att söka och göra Guds vilja. Schuman valde frivilligt celibat som lekman.

På samma sätt borde vi peka på möjligheten att inträda i det äktenskapliga livet ”som man inträder i ordenslivet”. Det går ju nämligen inte att förneka att äktenskapet lika mycket – om inte än mer – är sakramentalt och konsekreras genom löften för hela livet. Ordarna har sina ordensregler och sina överhuvuden som kräver lydnad. Men det har äktenskapen också i minst lika hög grad. När Jesus säger att ”*människan inte för skilja åt det som Gud har sammanfogat*” så är det underbyggt av en andlig verklighet precis lika tydligt som en spiritualitet i ordenslivet. Jesu ord kan inte bara uppfattas som ett bud som måste hållas utan än mer som *ett tecken på att den äktenskapliga troheten för hela livet är en spegelbild av den kärlekens enhet som finns i den treenige Guden själv och som aldrig kan upplösas. Familjen är därför i sin konsekvens med barnen som kärlekens livsfrukt en treenighetens avbild på skapelsenivån.* Denna livsväg måste framhållas som genuin, fruktbarande och heliggörande genom förverkligandet av de andliga dygderna, särskilt kyskheten, som de gifta har gemensamt med dem som inte är kallade till äktenskap utan till särskild tjänst som diakon, präst, biskop, gudsvigd nunna eller munk. Att be regelbundet i församlingen för goda kallelser till äktenskap och att fira dem är lika viktigt för Kyrkan som bönen om goda kallelser till prästerskap. Sakrament är visserligen diskreta handlingar, men inte privata utan hör till hela den troende gemenskapen. Alla vigslar, även de mellan makar som inte ofta deltar i det kyrkliga livet, borde också annonseras ut i församlingarna i kungörelser, om inte paret uttryckligen föredrar att inte bli omnämnda.

II

Frågan om kristna makars ansvarsfulla föräldraskap enligt naturens lag och moralen.

Inledning

Det är mycket viktigt att mannen och kvinnan *inför* sitt äktenskap är överens i sin förståelse av sexualitetens mening och syfte. När de sedan gift sig och påbörjat sitt sexuella samliv förstår de också snart att vissa frågor är svåra och nya för dem. Om det alltså var viktigt att vara överens i princip om den kristna äktenskapliga etiken *före* äktenskapets ingående blir det än viktigare att *under äktenskapets första år* kunna samtala med förtroende och respekt med varandra om de nya frågor som kommer med erfarenheten av samlivet.

Det är lätt att under förberedelsestiden inför vigseln tala med de ”stora orden” om äktenskapets absoluta trohetskrav och oupplöslighet, om dess kallelse till helighet. Det blivande paret och den präst eller diakon som ansvarar för samtalen före bröllopet kan vara rörande överens i synen på äktenskapet men ändå inte se de avgörande faktorerna som leder makarna till mänsklig och andlig förening på djupet. Det är inte alltid säkert att det hjälper att båda är verkligt troende. Det är nämligen inte alltid säkert att båda tror på samma sätt i början. Mycket kommer därför att bero på mänskliga egenskaperna. Däremot är det alltid säkert att Skaparen själv genom sin kärlek stöder paret och låter sin välsignelse stanna kvar över dem som ett skyddande tak över deras blivande hem.

När man kommer in i den oundvikliga verkligheten med alla förväntningar på ett lyckat och lyckligt äktenskap blir det annorlunda. Det gemensamma livet förutsätter boende, inkomster, fortsatta relationer till föräldrar och syskon, gamla och nya vänner, arbetskamrater, chefer, hela den vardagliga logistiken. Då blir med tiden andra sidor i parets karaktärer uppenbara och kännbara. Resultatet av den uppfostran man fått hemma avspeglar sig, i regel som goda, gemensamma tillgångar, i enstaka fall som oacceptabla ”egenheter”.

Det väl förberedda paret kan hantera sådana erfarenheter och känna att de börjar växa ihop. Det mer naiva och överentusiastiska paret som trodde blint på förälskelsens krafter måste kanske däremot gå igenom en skärself av små och stora problem. Det är av det skälet som en verklig förlovningstid är bättre – och värdigare för döpta människor – än sambolivet, som ofta missar insikterna om *sexualitetens kristna mening och syfte*.

Här spelar också de kulturella traditionerna in. I en del fall förbjuder traditionen hemifrån varje form av samlevnad före äktenskapet, i andra ser inte föräldrarna något fel i att deras barn ”prövar” äktenskapet innan de gifter sig. Kyrkan talar om vikten att *upptäcka kallelsen* och att pröva kallelsens äkthet, inte det äktenskapliga samlivet i förtid. Helgonberättelserna visar att en viss given bakgrund inte är förutsättning för alla goda och kristna äktenskap. Det kan vara på så många olika sätt. Med Gud är allt möjligt!

Hur får man relationen att fungera?

Det nya parets första och absolut viktigaste gemensamma uppgift är att komma underfund med hur den mänskliga relationen mellan dem ska fungera i harmoni. Efter förlovningstiden vet paret detta bättre och har stor nytta av den sakliga kännedom de fått om varandra. De börjar passa bra ihop.

Även om paret i sin första samlevnadstid upplever förälskelsen starkt är de inte vana vid varandras *vardagliga beteende dygnet runt*. De har inte varit så nära inpå varandra och inte delat de praktiska uppgifterna tillsammans. De har inte heller haft gemensam ekonomi. Är båda inkomsttagare vid vigseln är det lätt hänt att fortsätta med två parallella ekonomier som var och en bestämmer självständigt över. Men enheten i äktenskapet och det gemensamma ansvaret förverkligas tydligare med *en gemensam ekonomi*, oavsett hur mycket var och en för sig bidrar till det gemensamma. Att bli överens om utgiftsstrategierna kan vara svårt och bli upphov till starka motsättningar. Likaså kan lån eller förmögenhet som man för med sig in i äktenskapet skapa obalans. Det kan bli mycket tårar och ängslan efter de första små bråken eller ordväxlingarna. Det gäller därför att ha en viss talang för att överbrygga olikheter av olika slag.

Ibland kan det vara så enkla saker som rösten eller ett tonfall som man inte hört tidigare som skrämmer. Man upplever varandra plötsligt och oväntat som envisa, tjuriga, sura eller självsvåldsliga. I de tidiga ungdomsåren är det ofta tillräckligt för att ”det blir slut” mellan två. I äktenskapet kan det inte ”bli slut” längre utan måste fortsätta, trots ängslan över hur det ska gå.

Det som däremot gör att ”det fortsätter” och blir det viktigaste i livet är de egenskaper som i början förde mannen och kvinnan till varandra. Det finns en livgivande glädje i att bara se och höra varandra. Ingenting går upp mot den beundran och stolthet man känner inför den andre. Ingenting går upp mot att vara ”sedd” av den älskade och att få vara med den andre. Genom den andre finner man sitt jag och förstår sig själv mer och mer. Ingen annan kan komplettera den egna personen så som den älskade. Och så sker det med tiden att den *ensamhet och rotlöshet* som upplevdes så starkt före äktenskapet nästan blir helt bortglömd.

Att få denna samstämmighet att fungera äktenskapligt är makarnas uppgift och *plikt*. Ordet *plikt* eller ordet *skyldighet* kan i sammanhanget låta avkylande och formellt men bör hela tiden finnas med i bådassamvetsrannsakan. Det betyder något utöver den känslomässiga relationen – ett slags ”konfirmation” av det goda i människans liv som har med familjen och barnen och uppmärksamheten mot medmänniskor att göra. Den dag då verkliga bekymmer kommer är man redan förberedd på nödvändiga offer och uppoffringar och kan klara ut svårigheterna. Godheten eftersträvas som en skyldighet, en *plikt*. Plikten och skyldigheterna hindrar att återfalla i den självtillfredsställande egoismen.

Man får relationen att fungera när man upptäckt vad som är gott för den andres personlighet och begåvning och genom att alltid försöka vara rättvis. Man låter den andre utvecklas i frihet enligt sin personlighet och finner samtidigt en glädje i att uppmuntra och ge stöd åt denna sin makes eller hustrus egenart. Samtidigt vet man att varje form av ”utnyttjande” av den andres godhet är främmande för kärlekens väsen.

Vilka är de allvarligaste farorna för relationens bestående?

Det kan nog verka chockerande att ta ordet ”förakt” i sin mun som ”första fara” eftersom man inte kan tycka att ordet överhuvudtaget hör hemma i äktenskapliga sammanhang. Det kräver alltså en förklaring. Det handlar naturligtvis om en stegvis försämring med små, nästan omärkliga händelser som anmäler sig med allt kortare mellanrum. ”Förakt” betyder nedvärdering av den andra personens egenskaper som, när den blivit ett konstant inslag, undergräver varje försök till återknytning till den första tidens förälskelse och stora förhoppningar. När föraktet leder till hårda ord eller fördömanden har relationen hamnat i ett akut krisläge och behöver kraftfulla åtgärder för att avhjälpas. Det första och bästa råd man kan ge är att ta upp sitt begynnande förakt i bikten och försöka förstå vad som orsakar det och vilket det egna ansvaret är. I en sådan hotande kris bör bikten inte vara en engångsföreteelse för att uttala sin egen besvikelse och frustration över upplevd kränkning utan bör ta sikte på de egna egenskaper som tillåtit relationen att försämrats. Det är inte nödvändigt att försöka hitta en ”andlig rådgivare” eller alltid gå till samma biktpreäst. Det blir lätt så att man vill gå till någon som känner ens situation och som man kan beklaga sig för. Men det är viktigt att gå regelbundet till bikt som till det försoningens sakrament där Kristus själv möter och upprättar.

När man väl kommit till rätta med sig själv och förstått på vilket sätt man själv bidragit till den olycka båda upplever, är det klokt att också söka professionell hjälp i någon form av familjerådgivning, som värderar äktenskapets bestående också i allvarlig krissituation. Rådgivningens uppgift är att hjälpa paret att se med rättvisa på situationen. Förakt kan döda kärleken, få den att försvinna och skapa skamkänslor. Det *goda rådet* kan rädda kärleken.

Kanske börjar de bekymmersamma sidorna i äktenskapet med kategoriska fördömanden av den andres åsikter eller beslut som ”dumma” eller ”idiotiska” utan verkliga försök till förståelse för vad den andre vill och utan att vara till hjälp. Det som gör stor skada är alla dessa ”förhastade omdömen” och hårda anklagelser, särskilt om de börjar höra till den vardagliga tonen i hemmet. Den make eller maka som sedan delar med sig av sitt missnöje till andra och får medhåll hamnar snart i en ännu djupare relationskris.

Förmågan till ömsesidig anpassning är en del i den äktenskapliga kampen för tryggheten i relationen. Den behöver börja redan under den viktiga förälskelsetiden då känslorna är ömma och reagerar snabbt och spontant. De som är förälskade vill inte såra och vara upphov till ilska eller besvikelse. De gör det ofta ändå men märker att de lider oerhört varje gång det sker och lär sig av det skälet att anpassa sig och förstå och lyssna mer.

Det kan vara så att människor som levt länge ensamma, eller utan nära relationer, har svårare att anpassa sig och har lättare att vara kategoriska i sina omdömen eller anklagelser. Ju djupare längtan efter kärleken är, desto mer är naturligtvis människor med den livshistorien motiverade att komma till rätta med sig själva och lära sig den nödvändiga anpassningen.

Av det skälet, men också av andra, kan man säga att man inte ska vänta för länge, inte mer än nödvändigt, att gifta sig. Att vara ung och sårbar betyder också att man fortfarande är formbar. Av de två ska det bli ett, en tvåfaldig enhet mellan två unika personer. Av samma skäl kan man säga att förlovningstiden är den bästa starten för ett långt och troget äktenskap därför att man då upptäcker med så stor känslighet vad som påverkar kärleken till den andre och uppskattningen av den andres personlighet.

Dessa allvarliga faror som kommer ur den egna personlighetens känslighet kan undvikas av egen kraft – i princip – därför att *kärleken är läkande i sig själv*.

Men i vår moderna livsstil och med arbetslivets utformning finns också faror som står *utanför de enskildas förmåga* till självhjälp och hjälp för den andres skull – och för barnens skull, om det redan finns barn. Dessa faror är *stressfaktorerna* som orsakas av förändringar i familjen genom olyckor eller sjukdom, eller av förändringar av inkomstsituationen eller genom olika former av nedsatt arbetsförmåga eller jobbförlust. Ett par som utsätts för sådan stress och kämpar för att få allt att fungera under en längre tid drabbas inte sällan av *kronisk stress*, som är ett psykiskt sjukdomstillstånd.

Det viktiga är att makarna – kanske det unga paret – på tidigt stadium tar upp förändringar till gemensam diskussion och sedan fattar beslut tillsammans om det gemensamma bästa. Kan man konstatera att allvarliga stressymptom har uppstått bör man söka hjälp, dels för att få tillståndet bekräftat och dels för att ta emot råd för behandling och konsultation.

Ett vanligt nybörjarproblem som man bör vara på sin vakt mot är att ägna mer tid och kraft åt planering av själva hemmet med alla önskemål man kan ha, än åt parrelationen. Unga nygifta kan i sin entusiasm diskutera renovering och inköp, lån och finansiering i så hög grad att den kärleksfulla relationen inte hinns med. Det kan till och med vara så att makarna *maskerar en osäkerhet* i relationen genom att överbetona det materiella och ekonomiska. All den energi detta kräver tär på den känslomässiga närheten och ger mindre tid åt den mänskliga relationen.

Den känslomässiga anpassningen och tiden för den äktenskapliga akten.

Det som nu sagts om den viktiga frågan om vad som gör att relationen fungerar gäller också den inre andliga och kroppsliga föreningen mellan mannen och kvinnan genom den äktenskapliga akten. Det är väldigt viktigt att paret tar hänsyn till varandras olikhet i förberedelsen till den sexuella föreningen. Också i det fallet är erfarenheterna från de första mötena och eventuellt förlovning och förlovningstid viktiga för att kunna anpassa sig till varandra och finna den rätta tiden för kropparnas fulla förening. Både mannen och kvinnan längtar innerst inne efter att vara lyckliga tillsammans och ge uttryck för sin ömsesidiga kärlek. Man kan lite förenklat påstå att det är viktigare att *planera för att vara lycklig* än att ha sex. Att bara vilja ha sex utan den kärleksfulla kärleken kan aldrig vara ett fullödigt uttryck för hängivenhet på det djupare personliga planet. Det förblir ett samtycke till sexuell lust och tillfredsställelse av sexuell lust.

I själva verket ligger kärlekens väsen djupare än lusten och längtan efter sex. Kärleken är att ge sig själv som gåva i hela sin personliga verklighet, andlig, kroppslig och sexuell. Gud har menat att denna akt av ömsesidig gåva från man och kvinna i kärlek är själva hemligheten med *skapande av nytt mänskligt liv*. Kärlekens mening är alltså att uppleva en verklig lycka. Denna mänskliga kärlek hör bara till *ett enda par* vigda till *livsgemenskap*. Ingen annan människa på jorden, eller i himlen, har rätt att komma emellan de två. I denna kärlekens högsta uttryck kan en ny mänsklig varelse komma till som för människosläktet vidare genom historien. Ty Gud välsignade dem och sade till dem: ”Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er” (1 Mos 1:28).

Alltså har människan genom kärleken mellan mannen och kvinnan det gudomliga uppdraget att föda barn och, som vi senare förstår, uppfostra dem som Guds barn.

Hur många barn?

Förberedelsen inför den äktenskapliga akten och planeringen av det antal barn man önskar få i familjen fordrar mognad och klokhet av de gifta kristna. Den centrala frågan för många gifta kristna är just frågan om hur många barn man vågar ta ansvar för. Problemet i början är att man inte vet hur barn påverkar ens egen livsstil och sätt att fungera socialt. Föräldrar med krävande arbete både i och utanför hemmet frågar sig om inte bördan av många barn blir för stor för dem. De som ändå accepterar ett större antal barn upplever varje barn som en välsignelse och en rikedom. De som trots försök inte får barn har en helt annan situation att acceptera och bära med tålamod. Kristna vet att de *inte har rätt till barn* utan att *barn är en gåva*. De barnlösa lever lika mycket äktenskapets sakrament som de som får barn men får tänka på annat sätt.

Barn är alltid något gott och kan inte vara en belastning. Likväl kräver barn att föräldrarna anpassar sig till dem och deras behov. Man måste framför allt ha tid för dem och man måste kunna ge dem en social och ekonomisk trygghet. Det måste säkert i de flesta fall, trots allt som barnen ger föräldrarna av lycka, finnas *en gräns för antalet barn* som ansvarsfulla föräldrar diskuterar. Varje barn är ett nytt ansvar, en ny livshistoria.

Skapelseordningen, kvinnans fruktsamhet och den äktenskapliga föreningen.

Skapelseordningen som är given av Gud är en ordning kristna lever med. Kärleken avgör om man kan säga ja till fler barn eller avstå. Varje äktenskaplig akt är en möjlighet till nytt mänskligt liv och måste i princip vara öppen för detta nya liv som föräldrarnas kärlek i inbördes förening föder fram i samverkan med skapelseordningen. Om föräldrarna medvetet utesluter möjligheten till ett sådant nytt liv i sin akt, fråntar de akten dess mening och syfte. Det finns här ett *samband mellan den intima sexuella föreningen och skapande av nytt liv som makarna inte har rätt bryta*. Kärlekens intention är förenad med ett unikt liv, med en ny person som kommer att leva, tänka, söka och finna samma Gud som föräldrarna genom sin kärlek funnit och börjat älska i full tillit till Gud själv.

När är det tillåtet enligt den gudomliga planen för människan att försöka undvika en ny graviditet?

Problemet med presentationen av det som kallas ”naturlig familjeplanering (NFP)” är att det i allmänhet erbjuds som *en metod att undvika barn* utan att använda p-piller och kondom eller andra preparat. Familjeplaneringsorganisationer och familjeterapeuter talar gärna om NFP som ett av flera möjliga *preventivmedel*.

Vad man som gift bör försöka tänka på är vad kvinnans *naturliga fruktbarhetsrytm* betyder för kvinnan, för mannen och för familjen. Dels finns det en *naturlig men inte alltid förutsägbar stabil rytm* under kvinnans hela fruktbara tid i livet. När tiden för fruktbarhet börjar klinga ut mot mitten av levnaden, finns rytmen ändå kvar men mindre och mindre kännbar för att till slut helt upphöra. Under denna tid i livet då man inte längre räknar med en ny graviditet men ändå är medveten

om att en sen graviditet kan inträffa, vill paret ofta ändå mötas i sexuell förening för att kunna njuta av varandras närhet och kärlek. Till slut känns det inte längre bra att försöka förenas och *tiden för sexuell förening är då av naturen över för alltid*, utan att paret saknar intimiteten för sin kärleks skull. Bara minnet av den förenande akten lever vidare och paret förstår med tacksamhet vilken betydelse den har haft för den personliga föreningen på det andliga planet.

Så länge fruktbarheten består pendlar rytmen mellan möjlig konception av nytt mänskligt liv och en absolut omöjlighet då ägglossningsdagarna ännu inte börjat eller då de har passerats. För mannens del saknas rytmen och därmed också de emotionella svängningarna som är typiska för kvinnan. Det händer naturligtvis att kvinnan svarar på mannens uppvaktning och närmanden även om hon vet att den starka upplevelsen av akten för hennes del kommer att saknas under många av de infertila dagarna. Kvinnan kan ändå samtycka för att inte göra sin man besviken. I kärlekens kroppsspråk finns här mycket att lära från båda håll. Särskilt mannen bör lära sig vilket sorts hänsyn kvinnan uppskattar och kunna visa ömhet på annat sätt. På så sätt uppstår *en dialog mellan makarna* som bär kärlekens prägel (jfr *Humanae Vitae*, § 13).

Detta hänsynsfulla kroppsspråk visar sig vara en mycket viktig komponent i det ansvarsfulla föräldraskapet. Båda vet att den förenande akten inte avsiktligt bör utesluta möjligheten till konception. Samtidigt kan möjligheten till *sexuell förening under den infertila tiden* (pendlingen mot absolut omöjlighet) underhålla och fördjupa uttrycket för parets ömsesidiga kärlek till varandra. Paret måste ändå noga vaka över sig själva och uppskatta sin roll som Guds medarbetare i skapandet av nytt mänskligt liv ("Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er" (*1 Mos* 1:28). Mannen och kvinnan är skapade sexuellt olika för det *gudomliga syftet* att föröka sig ("Vi skall göra människor som är vår avbild, *lika oss*" (*1 Mos* 1:26) och uppfylla Guds vilja att låta människor "lägga jorden under sig" (*1 Mos* 1:28 b). Om nu mannen och kvinnan i det kristna äktenskapet är så säkra som de kan vara genom sin erfarenhet att konception inte är möjlig under en tid av månaden men ändå vill uttrycka sin kärlek i den sexuella akten, måste de ha *ett skäl för sitt beslut* som ryms inom skapelsenormen "människan har inte rätt att bryta förbindelsen mellan den förenande akten och prokreationen" (jfr *Humanae Vitae*, § 12). Denna skapelseordningens norm är människan, som Guds barn, skapad av Treenigheten för ett evigt liv i Guds gemenskap, *förpliktad att efterleva i lydnad mot Guds vilja*. Människan "förfogar" inte själv över denna norm och kan inte i gott samvete förändra den eller subjektivt omtolka den. Det är alltså därigenom orätt att själv tolka normen så att "öppenheten mot nytt liv" accepteras som en övergripande norm i äktenskapet men inte som en norm som är gällande vid varje enskild sexuell äktenskaplig akt (jfr *Familiaris Consortio*, § 34).

Om alltså det kristna paret för sin egen kärleks skull vill "utnyttja" den infertila perioden under månaden får deras *intention* inte vara att fullständigt utesluta varje möjlighet till konception. Om man nu säger att de med vissa goda och moraliskt acceptabla skäl har beslutat att förenas sexuellt i ömsesidig kärlek är det etiskt rättfärdigt att *söka undvika en ny graviditet*, vilket betyder att graviditeten tas emot med kärlek och ansvar, om den mot mänsklig förmodan ändå skulle skänkas dem. Det betyder att *intentionen i grunden inte är antikonceptiv utan är ett uttryck för kärleken* och att sexualiteten därför inte missbrukas och de giftas värdighet inte kränks.

De godtagbara skälen för en sådan önskan att utföra den äktenskapliga akten men samtidigt försöka undvika en ny graviditet kan ha med kvinnans hälsa, eller med mannens livstillstånd, eller familjens ekonomiska överlevnad att göra. Det kan också finnas samhällseliga och sociala skäl, som när ett land befinner sig i krig eller när en naturkatastrof inträffat. Man kan till exempel tänka sig en situation vid en kärnkraftsolycka då radioaktiv och cancerframkallande strålning drabbar en hel befolkning. I ett sådant fall med många döda kan det finnas skäl att sätta många barn till världen för

landets och folkets skull, men samtidigt skäl att inte sätta några barn till världen alls på grund av strålningseffekterna på mänskliga embryon. I alla sådana och liknande situationer måste de gifta med förnuftets och samvetets hjälp väga sexualitetens förenande uppgift mot ansvaret att föda, underhålla och fostra barn i enlighet med den moraliska normen.

Vilken biologisk kunskap krävs för att fastställa kvinnans *fertila dagar* i månaden?

Principen är följande i korthet: sekretet (cervix) i vaginan ändrar karaktär och signalerar ägglossningen och därmed också den optimala tiden för befruktning. För att pröva sekretets konsistens fångar kvinnan lätt upp sekretet med fingrarna och håller det mellan tummen och pekfingret. När sedan avståndet mellan tummen och pekfingret ökas följer sekretet med mellan fingertopparna och kan ses och kännas. Förändringen beskrivs så här: *sekretet blir alltmer genomskinligt, tråddragande och halt. Fruktsamhetstoppen kan konstateras den sista av de fertila dagarna då sekretet är som halkigast, mest klart och mest genomskinligt.*

Kvinnan kan redan före äktenskapet lära sig sekretets konsistens och känna att det stämmer med övriga förändringar som har med ägglossningen att göra, skiftningar i känslor, humör och så vidare. Kvinnan blir snart expert på sin egen kropps signalsystem och kan avgöra den lämpliga tiden för föreningen med sin man. Samtidigt lär sig mannen genom hustrun när tiden är som bäst för honom att bli pappa. Efter något halvår är båda experter på fruktsamhetssignalerna. Mannen har också lättare att förstå sin hustrus svängningar i humör eller andra yttringar som styrs av naturen.

Vilken biologisk kunskap krävs för att fastställa kvinnans *infertila dagar* i månaden?

Principen är den samma som när kvinnan söker tecknen på sina mest fertila dagar: sekretet (cervix) i vaginan ändrar karaktär och signalerar att ägglossningen är förbi och att därmed också den optimala tiden för befruktning är borta. Konception är inte längre möjlig därför att inga ägg lossnar ur äggledaren. Förändringen beskrivs så här: *sekretet blir strävt och smetigt eller försvinner i vaginan som känns torr.*

Är det svårt att leva i äktenskapet med hänsyn till naturen och moralen?

Det beror naturligtvis på personligheten och hur stark den sexuella driften är. Det kan vara mycket svårt men behöver inte vara lika svårt under hela den fertila tiden. Paret måste säkerligen vara överens om vissa perioder av återhållsamhet och få erfarenhet av en ofrånkomlig sexuell disciplin. Det uttrycker sig inte heller på samma sätt hela tiden, särskilt inte efter att ett barn fötts. Dessa

förändringar kan man inte känna till i förväg men hjälper till att visa återhållsamhet. Det är också bra för den inbördes relationen att känslolivet tar andra former och samtalen får annat innehåll. Kärlek är alltid att leva med förändringar och skiftningar av olika slag. Paret mognar genom sina erfarenheter och anpassar sig lättare. Ett sätt att börja en övning i återhållsamhet kan vara fastetiden eller adventstiden då kristna ändå söker former för frivilliga uppoffringar och är villiga att göra bot för normala mänskliga synder.

Om paret också vill göra andliga framsteg kan man regelbundet be om nåd att utveckla själsliga dygder, särskilt tålmod och kyskhet. Om man under unga år känner att det äktenskapliga livet ställer för höga krav kanske man kan fundera på en annan kallelse än kallelsen till äktenskap, alltså det celibatära livet för himmelrikets skull. I vår tid är dock längtan till äktenskap mer utbredd än någonsin och fler människor är gifta än någonsin tidigare. Desto viktigare att uppfatta äktenskapet som en kallelse från Gud och att se familjen som en bild av Treenigheten. Det är från denna gudomliga enhet mellan Fadern, Sonen och den Helige Ande som vi har förklaringen till det kristna äktenskapets ouplöslighet.

Vilka faktorer har betydelse för valet av kallelse?

Om man ändå har svårt att få sin kallelse bekräftad och kunna leva tryggt i sin uppgift som man och hustru kan man kanske lyssna till vad den gamle kyrkoläraren Hieronymus (347 – 420), en gång sagt i en skrift. I en försvarsskrift mot en viss Helvidius som i Rom angripit tron på Guds Moders ständiga jungfrudom, gör Hieronymus en jämförelse mellan det jungfruliga livet och livet som gift man och kvinna. Det kyrkoläraren tar upp visar att kristna har en dyrbar tillgång i dygderna som förmedlats i konfirmationens sakrament, särskilt kyskhetens dygd. De kristna makarna behöver denna andliga kraft, liksom de behöver eukaristin, för att låta den helige Ande leda dem i den uppgift Gud gett dem:

”Och när jag nu tänker lägga grunden för en jämförelse mellan jungfruligheten och äktenskapet, bönfäller jag mina läsare att inte förstå det så, att jag på något sätt nedvärderar äktenskapet, därför att jag lovprisar jungfruligheten, eller gör skillnad på Gamla testamentets helgon och Nya testamentets, det vill säga på dem som hade hustrur och på dem som helt avhöll sig från kvinnors omfamning.

Jag förnekar inte att det finns heliga kvinnor både bland dem som varit änkor och dem som har makar. Men det finns sådana som inte längre är hustrur eller sådana som, även inom äktenskapets starka band, efterliknar jungfrulig kyskhet. Aposteln vittnade kortfattat, och det är Kristus som talar i honom, om detta, när han sade i *1 Kor 7:34* ”En ogift kvinna eller flicka tänker på vad som hör Herren till, men den gifta kvinnan tänker på vad som hör världen till, hur hon skall vara sin man till lags.” Han låter oss fritt öva förnuftet i frågan. Han låter det inte vara en nödvändighet för någon eller låter snärja någon. Men han övertalar oss bara om det som är passande, när han önskar att alla människor skall vara som han själv.

Paulus hade visserligen inte något bud från Herren att iaktta jungfruligheten, ty den nåden övergår människans egen makt, och det skulle ha sett ut som rätt oförskämt att tvinga människor att fly undan naturens krav, och med andra ord säga, jag vill att ni skall vara som änglarna är.

Det är denna änglalika renhet som tillförsäkrar jungfruligheten dess högsta belöning, och aposteln skulle ha kunnat förefalla förakta ett levnadssätt som inte innebär någon skuld. Icke desto mindre tillägger han i omedelbar anslutning, i *1 Kor 7:25* ”Men jag kan ge er ett råd tack vare den tilltro som Herren i sin barmhärtighet har visat mig. Jag anser alltså detta vara bäst i den svåra tid som nu är inne – det är bäst att leva på det viset” (Från skriften *Mot Helvidius*).

Hieronimus kallades själv till den särskilda tjänsten ”för himmelrikets skull” och blev präst och eremit. Men eftersom han försäkrar att detta val av det jungfruliga livet inte betyder att äktenskapet är en mindre värdig eller upphöjd kallelse kan de gifta upptäcka att just kyskheten hjälper dem att ta emot det antal barn de tillsammans tror sig kunna ta emot och fostra och att mellan barnens födelse leva sin kärlek som andliga människor efter den gudomliga naturens lag och i respekt för den moraliska norm som Kyrkan har uppdraget att förklara i sin undervisning. *Vad Paulus menar kan också ha sitt stora värde under särskilt svåra tider och omständigheter då man inte vågar tänka på barn.* Äktenskapet består ändå och helgas av Guds hjälpande nåd. De gifta kan då ägna sig mer åt bön och kärlek till alla sina bröder och systrar i Kristus, precis som de ogifta.

Påven Paulus VI skriver därför i sin encyklika ”*Humanae Vitae*” (§25): ”Detta uppdrag har Herren anförtrott dem för att de för människorna skall göra denna heliga och även milda lag känd, som innerligt förenar deras inbördes kärlek med deras samverkan med Guds kärlek, Gud som är upphovet till det mänskliga livet”.

III

Att som uppfostrare lägga grunden för det kristna äktenskapet i en sekulariserad miljö

- några tankar om samtal med barn och unga.

”Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne. Som man och kvinna skapade han dem. Gud välsignade dem och sade till dem: ‘Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er’ ” (1 Mosebok 1: 27).

Hur kan vi tala om vår egen kärlek – när vi fann varandra?

Som kristna föräldrar och katoliker har vi en stor och viktig uppgift att förbereda barn och unga för deras kallelse i livet. Det är vår förpliktelse så långt det är möjligt fostra barnen så att de medvetet och i frihet kan göra sina val när de är mogna för beslut. Som fostrare måste vi föräldrar respektera den värdighet Skaparen gett våra barn som mänskliga varelser och samtidigt ta det ansvar som följt på det heliga dopet (cit K och liv).

Den kristna familjen är en gemenskap som förmedlar Guds nåd inom sig till alla medlemmar i familjen. Svaret på frågan hur man som kristna föräldrar ska kunna lägga grunden för barnens förståelse av det kristna äktenskapet ligger därför först och främst i familjen själv. Därefter kommer livet i församlingen, deltagandet i den heliga mässan och den gemensamma undervisningen (jfr *Kärlek och Liv*, katekes n: r 3 och 4, Tio katekeser för äktenskap och familj, Veritas, 2010).

Det som här kommer att sägas är därför speciellt inriktat på *grundförutsättningarna för barnens kallelse som vuxna*, som gifta eller som människor i det kyrkliga ämbetet och i ordenslivet. Det är alltså inte ett försök att bidra till den allmänna, kateketiska trosundervisningen som församlingen ansvarar för i barn- och ungdomsgrupper. Det är ett viktigt komplement till den undervisning skolan ger och bör i tiden ligga *före eller samtidigt som skolplanen*. Det är också av största vikt att barnen inte kommer i en svår konfrontation med skolans lärare och lektioner genom de värderingar som är hemmets. Skolans undervisning hör till fostran till samhällsmedborgare i framtiden och måste uppfattas som i princip god. (jfr *Kärlek och Liv*, katekes n: r 8, Tio katekeser för äktenskap och familj, Veritas, 2010) Men – och det är ett lika viktigt men – skolan undervisar *inte* i kristendom och *inte* i kristen moral. Det är hemmets och Kyrkans område och det kan man alltid påpeka och om det är nödvändigt försvara, också inför barnens lärare, när barnen kommit så långt.

Denna presentation av en utgångspunkt för samtal med barn och unga måste omedelbart kompletteras med varje gift pars egen personliga inspiration att leda, uppmuntra och fostra sina barn (dopritualets fråga till föräldrar och Gudföräldrar, ”är ni medvetna om att detta förpliktar er att uppfostra barnet i den kristna tron, så att det håller Gus bud och älskar Herren och sin nästa så som Kristus har lärt oss?”). Det är inte bara en hedersuppgift för de gifta makarna utan en naturlig och riktig väg att vandra. Det är detta förhållande som gör församlingen och Kyrkan så rik på mänskliga erfarenheter. Familjerna utgör tillsammans en mångfacetterad vävnad som bär och skyddar barn och ungdom i en ”enhet i mångfald”. Särskilt i den Katolska kyrkan i Sverige är denna mångfald så påfallande. Den särskilda glädjen att få vara både lika och olika är allmänt omvittnad i kyrkan.

Det bästa, enklaste och naturligaste sättet att lägga grunden för barnens framtida syn på äktenskap och familj är att börja med tiden och platsen då pappa och mamma möttes. Alla barn är fascinerade av sina föräldrars berättelse. Det är också på alla sätt passande att de hör talas om kärleken först från föräldrarna själva. Det är också viktigt att inte glömma bort berättelsen efter första barnet. De som kommer sedan har också rätt till berättelsen.

En sådan fråga från en liten dotter eller son som ”hur kändes att fråga mamma om hon ville gifta sig med dig?”, är egentligen den allra första vigsselförberedande lektionen. ”Visste du vad du skulle svara meddetsamma eller ville du vänta?” är den andra lektionen.

I verkligheten kanske det var mer komplicerat än så, men någonstans finns alltid en berättelse om hur det hela började. Sedan bör föräldrarna, för barnens skull, även om de en tid hade andra tankar, tala om att *de tillsammans väldigt gärna ville ha barn*. Det kan räcka en lång tid som berättelse men har den betydelsen att barnen själva kommer in som levande personer i föräldrarnas kärlekshistoria. Den kan berättas om och om igen med lite fler detaljer. Det är som med sagorna: barn tröttnar inte. När det kommer fler barn upprepas berättelsen om denna glädje i livet att vänta barn och lyckan att också få dem.

Det är i just detta lyckliga sammanhang som föräldrarna kan börja tala om Gud. De berättar om sin tacksamhet till Gud som hjälpt dem att finna varandra. Och de säger ofta till barnen ”utan mamma vet jag inte vad det skulle ha blivit av mig”, eller ”pappa är min bästa vän som jag kan lita på i allt”. Temat kan varieras i det oändliga, precis som det också är i verkligheten.

Man kan i första hand betona det stöd man har av varandra i äktenskapet och inte för tidigt gå in på var och ens sociala funktion. Stoltheten över vad den andre *gör* i yrket kan vänta. Viktigare är vad den andre *är* som person i relationen. ”Pappa har hjälpt mig det och det”, eller ”mamma gjorde det och det för mig”, är bra att peka på, så att man hela tiden framhäver samarbetet mellan de två (*1 Mos 2:18 – 25*: ”Jag skall ge honom någon som kan vara honom till hjälp”). Lika viktigt är det att inte ”hänga ut” varandra när något gått snett eller beskriva den andres små karaktärsfel. Man kan med jämna mellanrum visa sin uppskattning och omtanke om den andre genom att så att säga ”tänka högt” i barnens närvaro och säga ”det här skulle vara bra för mamma” eller ”pappa skulle nog ha användning för det här”. På så sätt får praktiska åtgärder och inköp av materiella ting en mening i relationen. Det är viktigt att inte ”materialisera” vardagen för mycket, utan fokusera på det gemensamma

livet som glädjekälla. Påven Johannes Paulus II uttrycker det så: ”Det är lätt för oss att förstå att det på denna grundläggande nivå är fråga om en ”hjälp” för bådads del och samtidigt en ömsesidig ”hjälp” (*Mulieris Dignitatem*, Om kvinnans värdighet och kallelse, § 7, 1988).

Meningen med sådana berättelser och samtal är att barnen uppfattar att föräldrarna upplevt kärlek och utan att helt förstå *orden får erfarenhet av en kärlekens närvaro* hos föräldrarna. De kommer då inte att känna sig utanför eller bortglömda när början av deras eget liv är knuten till kärlekens väsen. Därför är det en grundbult i allt föräldraskap att barn aldrig får känna sig övergivna och lämnade åt sig själva. Sker det, tror de att det är något allvarligt fel på dem.

Det är viktigt att på något sätt plantera fröet till en längtan efter ”den andre” hos barnet allteftersom det förstår att det har *ett eget liv*. Inget barn vill vara ensamt i livet. Barnet anar snart att det kommer att växa, bli äldre och att föräldrarna inte kommer att finnas där för dem i all framtid. *Kärleken är svaret på ensamhetens problem*. Den är i grunden en hjälp i ömsesidighet men den är också sammantvinnad med den andre, den som uppfyller ensamhetens tomrum: ”Herren Gud sade: ’*Det är inte bra att mannen är ensam. Jag skall ge honom någon som kan vara honom till hjälp*’ ” (*1 Mosebok 1: 27*).

Barnens frihet och värdighet

För ett barn kan själva idén att vara ”tvungen att gifta sig” vara mer skrämmande än lovande och trösterikt, eftersom barnet inte är fysiskt utvecklat för en förening med en annan person. Barnet har allt hos sina föräldrar och kanske syskon och far- och morföräldrar. När man talar om äktenskapet på barnens nivå måste man därför alltid tala ur trygghetsaspekten. Det ska kännas skönt att tänka på att alltid ha en bästa vän som man tycker mycket om och som man kan göra roliga saker med. Det ska vara fint att lova varandra att alltid vara vänner.

När tiden är mogen ska man naturligtvis ge rätt grund för det kristna äktenskapets *oupplöslighetsaspekt* (*Matteus 19: 6*). Det ska mer framläggas som en garanti för vänskap och trohet än en princip för att undvika äktenskapsbrott, som är förbjudet i Guds lag.

Det är inte fel att tala om att man som ung man eller kvinna träffat någon annan ung man eller kvinna. Det hör ju till *ovanligheterna* att så inte är fallet. Det visar också barnen att det finns ett val och att ingenting är förutbestämt över den mänskliga friheten. (Om det funnits ett ”äventyr” i föräldrarnas liv är det bäst att åtminstone tills vidare bevara det som en bikhemlighet). Men att berätta något om sin ungdom och möten med andra kan vara ett bra sätt att peka på erfarenheten att ”bara *ett förhållande till slut kändes verkligt rätt*”. Också för paret självt är ju detta ett slags mysterium, som kanske förstås tydligare med åren. Bara *en* man, bara *en* kvinna, var *rätt* man och *rätt* kvinna. Man kan visa barnen att den upplevelsen är så stark att man vågar uttala en önskan att leva hela livet bara med denna enda man, bara med denna enda kvinna. Att någon gång säga ”Vi visste båda två att vår kärlek skulle vara *för alltid*”, är ett underbart vigselförberedande vittnesbörd för de små att få ta del av tidigt (jfr Angelo kardinal Scola, *Guds plan för mannen och kvinnan i äktenskapets sakrament*, I:2b, föredrag 14 maj 2010, *Nordisk katolsk familjekongress*, Jönköping), www.katolskakyrkan.se

). Återigen är det viktigt att inte glömma de barn som kommer senare. Berätta alltid för alla barnen allt som varit vackert och värdigt men vänta med problembeskrivningarna tills barnen nått den ålder då de kan förstå att föräldrarna haft sina ”kriser” men också konstatera att de kunnat övervinna dem!

När det gäller grunden för att förklara *den mänskliga fortplantningen* är det viktigt att betona exemplen från naturen själv. Det kan aldrig vara ”omodernt” att ge barn exempel på den underbara växtkraft som Gud låter finnas i Skapelsen. Arterna fortplantar sig på sitt sätt efter naturens lagar. Att Gud själv är upphov till dessa lagar och underhåller dem kan sägas till barnen i takt med att deras religiösa tro klarnar för dem genom församlingens gudstjänstsfirande, andan och bönen i hemmet. Det är väldigt viktigt att barnen får uppfatta Gud som *ren godhet* och att Han som Ande står över det som Han själv har skapat och som Han beskyddar med sin Godhet.

Om man väljer exempel ur växtlivet och talar om det lilla fröet av en tall som växer till ett stort träd, kan man samtidigt låta barnen se skillnaden mellan ett *ensamt växande* och ett *växande i relation till andra varelser* som hos djuren och människan. Alla djur är djur tillsammans med andra djur och fortplantar sig tillsammans. Från detta konstaterande kan barnen börja förstå vilken gåva det är att leva med andra, och till slut bli *ett kött* med en annan mänsklig person (*1 Mosebok 2: 24*). Också fortplantningen är en Guds goda plan för att människan inte ska vara ensam. ”*Det är inte bra att mannen är ensam*”. *Det är bra* att de fortplantar sig.

De flesta familjer gör någon gång utflykter på landet eller till djurparker och när barnen ser ”ungarna” pekar föräldrarna ut ”mammans och pappans”. Det ger alltid upphov till frågor och svar. Det är viktigt att alltid jämföra med naturen så att barnen inte gör sig egna föreställningar om hur fortplantning går till. I själva den sexuella frågan behöver man som förälder inte gå mer in i detalj än att förklara att alla skapade varelser är *antingen ”han” eller ”hon”* och att det är likadant med människan. Genom att de är olika kan de få barn tillsammans.

Det andra goda sättet att föra in fortplantningen i barnens föreställningsvärld är att ta exempel ur den bibliska historien. Det som är typiskt för dessa berättelser är mysteriet med nytt mänskligt liv. För barnen är det lika begripligt och ofattbart som för oss vuxna. Två människor, en man och en kvinna, får varandra. De älskar varandra och kvinnan föder ett barn till den lycklige fadern till barnet.

Man berättar kanske först om Adam och Eva (*1 Mosebok 2: 22- 24*), om Abraham och Sara (*1 Mosebok 18:1-15*), om Isak och Rebecka (*1 Mosebok 24:1-66*), om Jakobs kärlek till Rakel och den Lea som seden tvang honom att ta till sin första hustru (*1 Mosebok 29:1-30*), eller Sakarias och Elisabeth (*Lukas 1:5- 25*). Dessa berättelser säger mycket om hur avgörande den mänskliga fortplantningen var i Guds folks tidiga historia.

Som sagt inledningsvis är det som här sägs inte ett bidrag till den allmänna kristna trosundervisningen. Allt som hör till den Heliga Familjen själv och Marias roll som Moder till Gud (Theotókos) hör till den allmänna trosundervisningen och kan i det här fallet med en förberedande äktenskapsundervisning i barn- och ungdomsåren tills vidare stå åt sidan. Jesu egen undervisning om äktenskap hör däremot till detta försök till vårt ämne. Marias moderskap och Sonens födelse som människa är historiens vändpunkt. Maria och Jesus är den nya Eva och den nye Adam.

När ett barn frågar ”ja, men hur gick det till egentligen?” kan man tills vidare bara svara med biblisk enkelhet: ”jo, de gick in till varandra och låg med varandra. Efter en lång tid fick de sitt första barn”(jfr *1 Mosebok 16:4* ”Abram låg med Hagar och hon blev havande”). Mer än så behöver inte sägas. Det gäller att *vänja barnens tankar och funderingar i olika steg* som för dem vidare i förståelsen. Om man säger att ”Gud gav dem barn” så kommer den mänskliga akten att bli nästan helt frånvarande. Då är det bättre att säga att ”de fick barn med Guds hjälp”, så att skönheten i den mänskliga akten finns kvar. Att Gud själv är *närvarande i all fortplantning* framgår på två sätt i Abrahams och Saras historia. Hon tillåts först av outgrundliga skäl vara ofruktsam, men fick sedan föda Isak (”Herren glömde inte sitt löfte till Sara utan gjorde med henne så som han hade sagt. Hon blev havande och födde en son åt Abraham på hans ålderdom, vid den tid som Gud hade förutsagt” *1 Mosebok 21:1-2*).

Alla föräldrar med uppfostringsansvar som kristna måste inse att de inte kan överlåta det primära ansvaret till andra. Det hör till dem först. Sanningen om kärlekens villkor och äktenskapet måste kommuniceras *från och genom föräldrarna själva* och inte genom modern teknik enbart. Det är frestande att visa en film som har pedagogiska förtjänster. Problemet är mediet: vi ser en produkt men hör inte föräldrarnas hjärta bulta och arbeta för sina barn. De barn som får veta livets vackraste hemligheter genom sin mamma och pappa beskyddas i grunden från framtida nyfikenhet på pornografi.

När barnen kommer till konfirmationsåldern

Vad man än som förälder säger till sina barn om faktiska förhållanden mellan manligt och kvinnligt, måste man inse att det handlar om en grund, som barnen senare kan bygga på. Den grund som inte är lagd *före* den vanliga konfirmationsåldern i Kyrkan i Sverige blir inte lagd senare. I princip, och ur tonårpsykologiskt perspektiv, är föräldrarnas tid för fostrande inflytande då över. Grunden måste vara lagd. Därför måste man kalla tonårstiden för en brytningstid som är en svår tid för den unga människan som nu varken är barn eller vuxen. De behöver tryggheten och följsamheten hos föräldrarna inför steget ut i vuxenvärlden. Naturligtvis är barnen vid denna ålder inte ännu mogna för att klara av livets utmaningar själva och behöver därför kunna diskutera sina tvivel och sin världsbild så öppet som möjligt.

Om man som förälder framgångsrikt ska kunna sätta nödvändiga gränser för barnen, rörelsefrihet, rökning, pengar, resor till exempel, måste barnen ha erfarenhet av både

lydnad och olydnad. Lydnad är något positivt här barn förstår att en gräns är satt för deras eget bästa. Olydnad är alltid ett tillfälle att kunna be om förlåtelse och föresats att inte upprepa det felaktiga beteendet. Det är på så sätt barnets samvete börjar bildas.

Det skulle alltså innebära en allvarlig föräldraförsummelse att inte inom familjen bidra till samvetets fostran. Som vuxen katolik kan sedan "barnen" ha större förståelse för moralen och normen för det äktenskapliga livet. Men det handlar mycket om en avvägning: för stark föräldrakontroll gör familjenormerna till yttre lagar som måste följas. För lite kontroll lämnar för stort spelrum för den ännu omogna viljan och det ännu inte fullt upplysta förståndet.

Viktigare till och med än den nödvändiga begränsningen av barns frihet under ungdomsåren är *föräldrarnas enhet och samsyn* i alla uppfostringsfrågor. Från barnets första år till de sista i hemmet som uppväxtmiljö måste barn känna på sig att föräldrarna i allt är överens och intar en gemensam hållning. Det kräver att föräldrar, utom hörhåll för barnen, alltid resonerar sig samman till en gemensam position, när det behövs. Det är inte minst viktigt att göra kloka avvägningar och ge acceptabla förklaringar när det finns syskon i olika åldrar. Syskonrelationer kan vara komplicerade och utveckla ett skadligt överlägsenhetsmönster som föräldrarna måste ingripa i och balansera.

Vad ska vi säga till våra ungdomar i konfirmationsåldern - om att bli ett ungdomspar - att vara katolik och en gång gifta sig?

Det finns egentligen bara ett sätt att säga tydligt nej till en ung familjemedlems avsikt att påbörja ett samboförhållande. Att ha ett sådant familjeliv att den unga människan föredrar att inte påbörja det. För föräldrar måste nog förstå att önskan till samboliv är en längtan till en levande relation. Finns den i hemmet kan den unga människan i lugn och ro sätta upp sitt livsmål och skaffa sig de kunskaper som ger flest valmöjligheter. Finns inte det i hemmet som ger den unga människan tillförsikt inför framtiden och ett lugn i vardagslivet söker den unga människan det som hon tror ska göra henne tillfredsställd. Trots att han eller hon vet att ett sådant självständigt liv inte är ett liv byggt på ett äktenskapligt trohetslöfte och en beredskap och mognad att ta emot barn, kommer hon att ta detta steg, med dåligt samvete, men för ögonblicket styrkt av det faktum att "nästan alla gör så" – alltså "varför inte jag"?

Även om man som vuxen kristen inte kan presumera att sambopar också påbörjar ett sexuellt samliv i det enskilda fallet, måste man ändå utgå från att sexuellt samliv förr eller senare finns med i bilden med tanke på den socialt helt accepterade preventivmedelsmentaliteten. När till och med Staten genom ett institut under ett departement propagerar för "säkert sex" och ser ungdomssex som en "friskfaktor" och inte som en verklig "riskfaktor", måste föräldrar förstå att både deras barn och de själva i mer eller mindre

omfattning, påverkas och påverkas djupt, så djupt att deras benägenhet att lyssna på Kyrkan minskar.

Det betyder inte att ”modern sexualsyn” leder till ett harmoniskt och lyckligt samliv. Ett liv byggt på en serie kompromisslösningar blir aldrig ett sant uttryck för verklig kärlek. Samma sak kan sägas om äktenskap som bygger på kompromisser.

I sin yttersta konsekvens kan sambomodellen leda till ”oplanerad” graviditet och en svår situation mellan att välja livet för barnet och ”tiga det bort ur sitt liv” och ljuga för sig själv: ”mitt barn ska ha det mycket bättre än vad jag eller vi har det nu”.

Kristna unga människor, konfirmerade, som börjar sambo utan bröllop, vet att de lever fel men gör det ändå. För att försvara sitt onda samvete kommer de med stor sannolikhet att förändra sin syn på Kyrkan – på grund av Kyrkans uppfattning och lära. De kommer att mena att det är Kyrkan som måste tänka om och anpassa sig till den moderna världen. Någonstans på denna väg måste de som genom sambovalet går miste om det sakramentala i äktenskapet ändå ta emot omvändelsens nåd och börja ”på ny kula”. Samma människor kan senare i livet ändå komma med barn födda utanför äktenskapet och begära dopet – liksom det är en självklarhet att gifta sig i Kyrkan och begrava sina föräldrar enligt Kyrkans ordning. Kyrkan å sin sida kan inte bortse från sitt pastorala ansvar. Hon måste vittna om sanningen och förklara att människors praxis aldrig kan bilda en norm. Om så vore fallet skulle Kyrkan bli ett religiöst serviceorgan och drar sig undan sitt av Kristus givna uppdrag att förkunna Sanningen, Guds sanning och upprätthålla den lag som finns.

Föräldrar till ungdomar i brytningsåren får vaka över sig själva så att de inte hanterar ungdomarnas situation så att det driver bort dem från Kyrkan för alltid i praktiken. De måste förstå att de själva är en del av problemet med samboförhållandena. Chansen ligger i att lyssna och försöka förstå ungdomarna och be för dem och för sig själva. Samboförhållandet bland vuxna katoliker kan ha många och svårare förklaringar. I de fall då det bland dem finns ett fostrande ansvar för barn som är lojala mot sina föräldrar är det särskilt viktigt att kunna samtala förtroendefullt med någon av själasörjarna.

Det är det som ska vara mest lockande och det som fostrarna ska hjälpa de unga fram till. Samboförhållandet kan uppfylla en del av de önskningar en ung människa har, men inte alla. I verkligheten blir sambolivet en serie praktiska kompromisser, ekonomiskt, sexuellt, yrkesmässigt. Det är inte en maximalt lyckad livssituation men de unga vänjer sig vid den och anpassar sig till den. I kulturer där familjrelationer betyder mycket, eller allt, förstår man att sambolivet rycker sönder familjrelationer och skapar avstånd mellan generationerna. Är kontrollsystemet starkt kommer man att vilja förhindra de unga att ta steget och möjligtvis straffa dem om de nonchalerar uppfattningen i familjen.

Rätt och fel kontrollsystem

Är kontrollsystemet svagt eller obefintligt kan vad som helst hända, fortsatt samboliv utan äktenskap, uppbrutet sambo och nytt samboförhållande, i värsta fall med ansvar för ett eller två små barn födda utanför äktenskapet. Framtiden blir en geografisk karta och ett tidsschema som måste hållas för att få livet att fungera så bra det kan fungera. En viktig förklaring till att familjeauktoriteten och ”kontrollen” över äktenskapen spelar ut sin roll ligger i välfärdssamhället som i stort sett övertagit trygghetssystemet och närverket. Människorna har mer blivit samhällets barn än familjernas barn och får anpassa sig till ett nytt överhuvud. Kontrollerande familjer i en välfärdsstat kommer därför alltid att känna sig utmanade och till slut svikna.

Det är svårt att råda bot på den uppkomna situationen i den sekulariserade västvärlden. Allt är i den tillåtet. Skuld i kristen mening finns inte, biktens sakrament blir för många främmande eller en formsak.

Det är en svår uppgift för alla i Kyrkan, prästerskap och lekmän, att inte bara betona att sexuella handlingar före och utanför äktenskapets sakrament är oförenliga med det kristna livet och att sambo också är oförenligt med de döptas värdighet, utan låta de troende verkligen inse att det är kärleken från Gud som är målet, både här i det jordiska livet och i det yttersta och slutliga målet som är det återfunna Paradisets, eller oskuldens tillstånd. Samboendeformen utan samtycke till det verkliga äktenskapet är en spegelbild av överflödssamhället utan familjen som ekonomiskt fundament. Denna levnadsform kommer att vara vanlig och fortsätta så länge det nuvarande samhällets marknadsstruktur finns kvar. När man talar med sina barn om det kristna gemensamma livet öppet för nytt mänskligt liv enligt naturlagen och moralen kan man bara försöka finna och lägga fram för barnen den religiösa grunden och det religiösa syftet med mannens och kvinnans liv i ett livslångt förbund. Det måste göras klart att det kristna livet är en kallelse från Gud som ställer oss kristna i Guds värld men inte i samklang med världens värderingar. Det är som på fornkyrkans tid. Kristna kunde inte vörda kejsaren med en kult. Kristna kunde inte avsvära sig sin tro under hotet om straff. Det är den inställningen man som fostrare måste ha när man talar med barn och ungdomar om äktenskapets förbund, ett verksamt tecken på Guds närvaro som en säker vägvisare till den sanna kärleken.

Å andra sidan måste det alltid framhållas att en omvändelse är möjlig, också efter många års samboliv. Kyrkan finns för att förmedla Guds barmhärtighet och förlåtelse för alla som med hela sitt hjärta söker denna förlösande kärlek. Ingen som vill komma tillbaka till Kyrkan kan ha en så stor synd på sitt samvete, att den inte kan bli förlåten.

Vem kan definiera kärleken?

Kallelsen till äktenskap eller till det jungfruliga livet som präst, ordensman, eller ordenssystem bygger alltid på den självgivande kärlekens princip. För att lyckas måste man bygga på Jesu eget exempel, särskilt när man vill tala om hjärtats renhet och kyskhetens dygd.

Ingenting kan vara till större hjälp när de som har det kristna fostraransvaret och glädjen att se de unga vara tacksamma för att de är kristna. De kan alltid inspireras av den gudomliga och mänskliga kärlekens språk som den Helige Ande förmedlar till oss i Bibeln:

Hör, min vän kommer!

Där är han,

Hans springer över bergen,

Dansar fram över höjderna.

Min vän är lik en gasell,

Lik en ung hjort.

Han står vid vår gavel,

Spanar in genom fönstret,

Tittar in genom gallret.

Min vän säger till mig:

Kom, min älskade,

Vackra flicka, kom ut!

Vintern är över,

Regntiden är förbi.

Min duva bland bergens klyftor,

I klipphyllans gömsle,

Låt mig se dig,

Låt mig höra din röst!

Din röst är ljuv,

Din gestalt så skön.

Min vän är min och jag är hans,

Han som vallar sin hjord bland liljor.

Tills vinden vaknar
Och skuggorna flyr,
Ströva omkring, min vän,
Som en gasell, som en ung hjort
På de kryddoftande bergen.

Bär mig som ett sigill vid ditt hjärta,
Som ett sigill vid din arm.
Stark som döden är kärleken,
Lidelsen obeveklig som graven.
Dess pilar är flammande eld,
En ljungande låga.
Mäktiga vatten kan inte
släcka kärleken,
Floder kan inte svepa bort den.
Om en man gav allt han ägde
För kärleken,
Vem skulle ringakta honom?

Höga Visan 2:8- 10, 14, 16; 8:6,7

Kyskheten

Det finns en möjlighet i samtalen mellan fostrare och deras barn att tala om kyskhetens välsignelser under ungdomsåren utan att tala direkt till ungdomarnas egen aktuella utveckling. När man förklarar att en blivande präst eller ordenssyster frivilligt accepterar att avstå från all sexuell handling även sådana handlingar som skulle vara frivilliga och på något sätt ansvarsfulla. Genom att komma in på området celibatärt liv ”för himmelrikets skull” och som ett särskilt tjänande i Kyrkan kan den unga människan utan att känna sig pressad i sitt eget liv objektivet betrakta det frivilliga celibatet som en möjlig livsväg. Det betyder att kyskheten som sådan får ett ansikte och en positiv betydelse. Det är viktigt att betona att präster och

ordensmän och ordenskvinnor är lyckliga i sitt val. De skiljer sig inte från gifta personer som vill leva i samstämmighet med den kristna äktenskapsetiken i den meningen att de i båda fallen måste lära sig att övervinna naturliga impulser och avstå från alla frestande sammanhang. Man är inte helgon därför att man vill bli präst eller ordensperson, men man kan bli det genom att vara det ett helt liv. Man är inte heller helgon därför att man vill gifta sig i Kyrkans gemenskap, men man har säkerligen möjlighet att bli det genom att leva efter naturens och moralens riktlinjer.

En annan fråga som fostrare måste förbereda sig på är de ”samkönade äktenskapen” som kommer att bli lagliga i allt fler länder, samtidigt som de kommer att bekämpas med skrämmande metoder i andra. Också samkönade ”äktenskap” är en spegelbild av det teknologiserade och urbaniserade mänskliga samhället där familjerelationer förlorar sin ekonomiska och juridiska tyngd men fortlever som ”traditioner”. Alla kyrkliga förklaringar i termer av natur och biblisk moral förkastas av gaysamhällets tillskyndare. Föräldrar kan inte undandra sig sin plikt att föra samtal om denna fråga när behovet visar sig. Föräldrar är ofta inte så insatta i kyrklig argumentation att de tror sig kunna ge tillfredsställande svar på de ungas frågor. Men föräldrar vet mer än sina barn om familjerelationers betydelse och om barnomsorg och till slut arvsfrågor. Kanske är det på familjens ”hemmaplan” man bäst tar sig an denna framtida allvarliga utmaning. Framtiden lär inte låta frågan vila i frid.

Bön till den Helige Ande av den heliga Maria Magdalena de Pazzi.

Kom, Du som genom nedstigandet i Jungfrun Maria, har förverkligat Ordets inkarnation; utverka i oss genom nåden det som Du har förverkligat i henne genom nåden och naturen. Kom, Du, Helige Ande, som är föda för varje kysk tanke, källa till varje god gärning, all renhets höjdpunkt.

Diskussionsfrågor

Förslag till diskussionsfrågor till ”Äktenskapets mening och syfte”.

På vilket sätt kan det kristna äktenskapet ge livet dess fulla mening?

Är äktenskapet ett gudomligt uppdrag? Två svar!

Vilken är den egentliga betydelsen av Bibelns ”som man och kvinna skapade han henne” (1 Mos 1: 27)

Vad är det som garanterar ömsesidighet och jämställdhet mellan mannen och kvinnan enligt den bibliska texten och påven Johannes Paulus II:s förklaring?

Varför är barn alltid en gåva och aldrig en rättighet?

Varför är den äktenskapliga akten en helig handling som makarna är kallade att genomföra i ömsesidig kärlek och ansvarsfullt samförstånd?

Vad menas med en ”antikonceptiv äktenskaplig akt”?

Vad menade påven Johannes Paulus II med uttrycket ”samvetets återvändsgränd”?

Hur definierade biskopen Anthony Fischer samvetets roll?

Varför är den katolska läran om sexualitetens etik bindande för det kristna samvetet?

Förslag till diskussionsfrågor till ”Frågan om kristna makars ansvarsfulla föräldraskap enligt naturens lag och moralen”.

Vad går bra och vad kan ibland gå mindre bra för ett par i början av det äktenskapliga livet?

Hur meningsfullt är det att vara överens *i princip* om den kristna äktenskapliga etiken *innan* paret kan ge fullt uttryck åt sin kärlek.

Hur får man relationen att fungera?

Att älska varandra betyder att leva med det *vardagliga beteende dygnet runt*. Vad kan vara mer eller mindre svårt den första tiden?

Är den *gemensamma ekonomin* en tillgång? Det kan vara lätt att fortsätta med sina personliga utgifter som tidigare. Bör man komma överens eller generöst låta var och en bestämma?

Vilka är de allvarligaste farorna för relationens bestående?

Kan paret övervärdera och undervärdera varandras egenskaper och vad har det i så fall för konsekvenser?

Vad kan parterna göra när de märker att de i vissa frågor *inte når fram till varandra* med ord eller kroppsspråk?

I till exempel fotboll och handboll mäter man ibland lagens *styrka och svaghet* i så kallat ”bollinnehav” och inte direkt i målproduktion. Finns det någon motsvarighet i relationsspelet mellan makar?

Ett visst kulturellt arv kan både synas och kännas i ett pars relation och vara svårt att klara av. Det kan handla om *en slags makt* inom det maskulina eller feminina området. Vilken roll kan den *kristna kärleken* spela i sådana omständigheter?

Enligt vissa mentaliteter är det lätt och självklart att tala om sexuellt beteende - i andra är det *tabubelagt*. Det kan alltså vara både lätt och svårt att få tala ut om det som upplevs som obehagligt i samlivet. Hur kan paret i sådana fall lära sig *ett kristet äktenskapligt kroppsspråk*?

Hur viktig är den känslomässiga anpassningen och tiden för den äktenskapliga akten.

Att uttrycka både lust och ömhet vid en känslomässigt förberedd tidpunkt kan vara fråga om den mänskliga mognaden. Man *kan inte kräva mognad* av den andre eller av sig själv, eftersom den är ett växande. Om det då ibland är påfrestande för den ena parten att vänta och parten inte kan låta bli att visa irritation, oroar sig ofta den andra parten för att den känslomässiga relationen ska bli lidande. Hur kan båda andligt sett vinna på en ömsesidig respekt genom *andra uttryck* för tillgivenhet, som *särskild omtanke och kärleksfull uppmärksamhet*?

Öppenheten för nytt mänskligt liv och den mänskliga kärlekens frukter gör det *egentligen omöjligt att på förhand bestämma antalet barn i äktenskapet*. På vilket sätt kan det gifta paret tala om sitt gemensamma ansvar för sin kärlek och för hur många barn äktenskapet genom Guds närvaro kan ge? Är det viktigt att tala om denna stora fråga – om längtan, oro, tacksamhet och mättnad på livets gåvor, frågan om vad en moder orkar och vilket totalt stöd hon har av sin man?

Hur kan man tala om denna den absolut viktigaste frågan i äktenskapet?

Kan meningen med den äktenskapliga akten, som den förklaras i Kyrkans undervisning, bekräftas av en kristen erfarenhet? Hur kan man uttrycka det med trons ord?

Kan man se öppenheten för nytt mänskligt liv i den sexuella akten som en väg för mannen och hustrun till *kristen fullkomlighet*?

När är det tillåtet enligt den gudomliga planen för människan att försöka undvika en ny graviditet?

Det är tillåtet för makarna att försöka undvika en ny graviditet *av allvarliga skäl*. Vilka kan dessa skäl vara? (*Humanae Vitae*, § 10).

Vilken är den moraliska norm som kristna makar är skyldiga att leva efter i detta fall?

Vad betyder det om man säger att normen är *bindande för samvetet*?

På vilket sätt kan man lära sig att veta tiden för ägglossningen?

På vilket sätt kan man lära sig att veta att tiden för ägglossningen har passerat?

Hur kan man beskriva vilka medel som står till de kristna makarnas förfogande?

Hur ska man egentligen förstå begreppet kallelse?

Hur kan man veta vilken livsväg Gud kallar till?

Förslag till diskussionsfrågor till kapitlet ”Att som uppfostrare lägga grunden för det kristna äktenskapet i en sekulariserad miljö”.

På vilket sätt kan kristna föräldrar med hänsyn till sina barns eget andliga liv och frågeställningar stegvis leda dem in i äktenskapets och den mänskliga kärlekens mysterium?

Hur kan man framställa *oupplösligheten* mer som en positiv trygghet än ett ”hårt bud”?

Hur kan man som föräldrar och fostrare stödja den goda inställningen hos barnen när de dagligen utsätts för ett ungdomligt och brådmoget grupptryck?

Hur kan föräldrar visa att kyskheten är en positiv och befriande andlig gåva som förbereder de unga för ett helt liv i äkta och självutgivande kärlek?

Appendix I

Naturlagen i katolsk moralteologi.

Detta gamla begrepp har under Benedikt den XVI:s pontifikat åter kommit ut i ljuset som förklaring till Katolska Kyrkans ställningstaganden i moralfrågor, särskilt inom bioetiken.

Den antogs ha förlorat sin betydelse som en följd av sekulariseringen och som offer för studentrevolten i maj 1968. Den blev en de många ”onämnbare” frågorna. Emellertid har den allt annat än försvunnit. Naturlagen är ett gammalt grekisk-romerskt begrepp som har behandlats av den helige Thomas av Aquino och som nu återkommer i Kyrkan som grundelement för moralen. Det som är problematiskt med naturlagen är i själva verket ett centralt inslag i Benedikt XVI:s pontifikat, konstaterar professorn i moralteologi vid Institut Catholique i Paris, Geneviève Médevielle.

Enligt påvens uppfattning kan detta begrepp utgöra ett svar på vår världs förnuftskris. Inför en relativism som sätter allt på samma plan utan att kunna erbjuda en värdeskala ”är det viktigt att i kulturen och i det sociala och politiska livet skapa bestående villkor för ett fullt medvetande om naturlagens obestridliga värde”, sade han i december 2008 inför den Internationella teologikommissionen. Den har också konfronterats med en form av positivism, enligt vilken det blivit möjligt att hysa ett blint förtroende för vetenskap och godkänna allt som är tekniskt möjligt. Det är i den meningen han bett den Internationella teologikommissionen om ett yttrande i frågan; den kommer att publicera ett dokument med titeln ”Vi söker efter en universell etik och en ny syn på naturlagen”. Målet är att sammanställa en kurs i moral, ett område där katoliker både har höga förväntningar och där de paradoxalt nog också är mest kritiska. Naturlagen återopas bland annat som stöd för Kyrkans position i fråga om bioetik.

Ett etiskt budskap finns inskrivet i den mänskliga varelsen.

Termen är tvetydig. När man säger ”naturlag” tänker man på naturen som något som kan hanteras på många olika sätt. Men ”naturlagen” gör att människan ”existerar”, menar den kanadensiske moralteologen Fader Réal Tremblay, som är medlem av den påvliga teologiakademien.” Det är något man inte kommer förbi, något speciellt för människan, oberoende av fysiskt eller mentalt tillstånd eller av födsel”. Benedikt XVI definierar naturlagen som ”ett etiskt budskap som finns inskrivet i den mänskliga varelsen”, vilken människa det än handlar om.

Naturlagen har att göra med förnuftet. S:t Thomas menar därför att förnuftet har förmåga att urskilja de grundförutsättningar som gör henne till människa. Lagen är alltså inte avgränsad till trons område utan kan bestämmas av varje människa, vilken ”trosuppfattning” hon än har. När hedningar, utan att ha tron, på ett naturligt sätt gör vad lagen befäller, visar de att det verk som har lagen som grund, finns inskrivet i deras hjärta”, så som den helige Paulus har sagt (*Rom 2:14 - 15*). Kyrkan kan således stå tillsammans med de icke-troende på en gemensam plattform av universella värden.

Viktiga moraliska tillämpningar.

Dekalogen är det äldsta uttrycket för naturlagen inom ramen för den lag som har uppenbarats för oss. Så gott som alla instämmer i påståendet att tillämpningar är lika viktiga. Oss mer närliggande i tiden är Deklarationen om de mänskliga rättigheterna (1948), som också den utgår från en universell mänsklig ”natur”. I april 2008 påminde Benedikt XVI i FN om att ”de mänskliga rättigheterna bygger på en naturlag som är inskriven i människans hjärta och har en plats i olika kulturer och civilisationer”.

Till dessa ”lagar som Skaparen inskrivit i människans andliga och moraliska natur” (Andra Vatikankonciliet), hör förståelsen för det som är gott, respekten för livet, allt liv, skapat med samma värdighet, det som Kyrkan översätter med uttrycket ”*från konceptionen till den naturliga döden*”, och som Benedikt XVI underströk i februari 2007, friheten, rättvisan och solidariteten. Det är alltså lätt att förstå att detta etiska budskap, som finns inskrivet i den mänskliga varelsen, faktiskt erbjuder ett skyddsräcke mot varje manipulation av livet inom det bioetiska området.

Naturlagen och samvetet.

Här stöter vi på en verklig svårighet, nämligen den, att ju mer man tränger in i de praktiska aspekterna, ju svårare är det att komma överens om det allmängiltiga och urskilja den mänskliga utvecklingens rätta vägar. Det finns en tendens att betrakta naturlagen på ett nästan ”fysiskt” sätt för att förvänta sig ett närmast automatiskt svar på varje nytt problem som dyker upp. I bioetiska termer uttrycks det i beskrivningen av något som ”lovligt” (licite) eller ”icke lovligt” (illicite) som ställs mot varandra i varje enskilt fall i ett sammanhang där tekniska framsteg ökar möjligheter i nästan oändlig omfattning. Pius XII fick en gång frågan om spädbarnsamning stämde överens med naturlagen eller inte... naturlagen uppfattas då som en moralisk norm utanför människan. ”*Om Kyrkan nöjer sig med att på det sättet använda sig av den helige Thomas, kommer man inte att lyssna på henne*”, konstaterar Fr. Tremblay, som för att göra en inre förklaring möjlig vill föra tillbaka samtalet till en kristen troskontext”. Benedikt XVI uppmanar på så sätt till att inte skilja naturlag och Uppenbarelse från varandra. Naturlagen är inordnat i vad kristna hävdar genom sin tro i fråga om sanningen om människan. Även om hon sedan kan bekämpas förnuftsmässigt, det vill säga av de icke-troende, ”*utgör inte den kristna trons etiska innehåll något som ålagts hennes samvete utifrån utan har sin grund i själva den mänskliga naturen*”.

Ty det finns ingen motsättning, tvärtemot vad som ofta sägs, mellan å ena sidan en naturlig lag som anses vara dikterad uppifrån av Kyrkan i UppenbarelSENS namn, och å andra sidan det individuella samvetet. Det är alltså naturlagen som i varje människa erkänner ett förnuft som kan urskilja det som är gott, med andra ord ett samvete. Särskilt i den katolska traditionen är samvetet inte en absolut storhet som står över Sanningen, utan som står i dialog med denna Sanning. Detta innebär alltså behov av en utbildning av detta samvete, som så ofta påven själv inbjuder till. Kyrkans budskap i moraliska frågor skulle alltså i mindre grad vara en genom en yttre regel påtvingad lag än en inbjudan, riktad till den kristne, men inte bara till den kristne utan till varje människa av god vilja, att forma sitt samvete.

(Appendix I är en översättning från Isabelle de Gaulmyn, *Rom, La Croix, Hors-Série; l'ABC de la Bioéthique, Paris, 2009; övers. G. Fäldt*).

Appendix II

Vilken bioetisk inställning finns i de andra bekännelserna?

Protestantismen.

Reformationens etik rymmer bara i Skriften och ingen annanstans. Den protestantiska etiken kännetecknas av en exklusiv betoning av samvetets primat, människors behov och kravet på social rättvisa. Tolkningen av Evangeliets etik är sedan Reformationen inte längre en fråga om en lära, som ett läroämbete vakar över. Nej, den tolkas i och av den rena existensen, för var och en ”i sitt samvete”, i den övertygelsen att livet är en gåva och en Guds välsignelse. I den meningen finns ingen ”tingens naturliga ordning” som människan inte skulle ha rätten att rucka på.

Bibeln vill både låta människan råda över naturen och varna henne för att falla offer för maktfullkomlighet. De nya tekniska möjligheterna står som all mänsklig verksamhet under dubbla tecken, de utlovar något men kan också vara frestelser. Därför vill protestanterna förordas en ansvarsfull etik gentemot sig själva, gentemot andra och inför Gud. Om till exempel åtskiljandet av sexualitet och prokreation är till skada, måste man undvika en allvarligare skada mellan paret och ett barn som fötts av en ”värdmoder”.

För att föreslå de troende, och särskilt dem som står inför svåra val, vissa anvisningar tillsatte Frankrikes Protestantiska Förbund 1985 en etisk arbetsgrupp med namnet ”Kyrka och Samhälle”. Denna arbetsgrupp publicerar, enligt moralisten Olivier Abel, texter som ”inte är instruktioner författade av något läroämbete – ingen har mandat att representera protestantismen i frågor om etik – utan fria reflexioner med betydelse enbart som material för fostran av ett ansvar som är vars och ens eget i tolkningen av Evangeliet, när händelser i det egna livet kräver det. Texterna har bara som mål än att gynna en debatt, ”i vilken församlingen uttrycker sin egen samsyn och accepterar sina divergerande uppfattningar”. Påståendena är ödmjuka, ty Kyrkan kan som mänsklig gudssökande gemenskap missta sig, även om hon ber om den Helige Andes hjälp.

Den ortodoxa kyrkan.

Ortodoxins lära vilar mer på de stora dragen hos kyrkofäderna än på en samtida teologisk utveckling. Men särskilt på det moraliska området har teologerna, på fädernas grund, sökt finna ett svar på de frågor och etiska problem, som den vetenskapliga utvecklingen gett upphov till. När det gäller bioetiken har allt grundats på Gud den Treenige och den mänskliga personen (och inte individen), som är kallad att delta i Guds liv genom *theosis* (gudomliggörande), det vill säga ett liv som tagits emot som något heligt och som skall leda till helighet.

Det är en krävande kallelse som här tecknas. Den är asketisk men välsignas av nåden och orienterar sig mot Skaparen i livets fullhet. Denna kallelse till helighet i livet står inte i motsats till en livskvalitet som ofta åberopas som kriterium för ett gott val på bioteknikens områden. Ty det är så, att varje mänsklig varelse, även när hon förringas eller är sjuk, är i Guds hand, vars kärlek är själva källan till livskvalitet för varje människa.

Den ortodoxa kyrkans ställningstaganden inom bioetiken vilar alltså på tre pelare, nämligen Guds absoluta suveränitet i alla sidor av existensen, från konceptionen till döden Treenighetens modell som samtidigt är både gemenskap och det helt annorlunda i relation till alla mänskliga relationer och i relation till var och ens ansvar mot andra människor, och den spänning som detta transcendent perspektiv introducerar i denna världs existens, så att varje beslut som berör livet präglas av den sanning, den skönhet och den fullkomlighet som kännetecknar Guds konungarrike.

Judendomen.

I fråga om bioetik innehåller Torah (t.ex. *1 Mos 9:6; 2 Mos 21:22-23*) och vissa talmudiska utläggningar allmänna regler. *"Men varje fall är ett fall för sig*, säger förlossningsläkaren och referent i generalkonsistoriets etiska arbetsgrupp, Paul Atlan. *"Ett par bör alltid ta kontakt med en medicinskt kompetent rabbin i syfte att ta reda på, om deras situation ligger inom den ram, som den judiska lagen (Halakha) bestämmer samt att bli införstådda med det rätta förhållningssättet."*

Dessa texter utfärdar förbud mot aborter, ty embryot – *"människan som är i människan"* (*1 Mosebok*), har skapats till Guds avbild. Den judiska lagen gör emellertid en väsentlig och hierarkisk skillnad mellan den havande kvinnans liv och embryots liv. Om moderns liv är vi fara går hon före barnets ända fram till dess födelse. *"Fostret är som en av moderns lemmar"*, säger Guitin i Talmud (vetenskaplig skrift 23B). Följaktligen åtnjuter fostret skydd när det är i moderslivet; däremot är det inte skyddat *in vitro* (provrör), eftersom det inte på egen hand har potentialen att bli en person.

Islam.

Då islam inte har någon hierarki, har den inte *"ett"* officiellt ställningstagande inom bioetiken. De olika tankeinriktningarna hänvisar dock till samma tre källor, Koranen, Hadit (ord av Profeten) och juridiken, som måste kunna *"föreslå en etisk förståelse av moraliska principer"*, enligt förre ledamoten av den nationella styrelsen för etiska frågor, Sadek Beloucif (not: studien är gjord i Frankrike, *övers. anm.*). Inför ett beslut söker sig den troende således till texterna och traditionen och till slut till *den förhärskande uppfattningen* inom den religiösa församlingen.

Då ett uttryckligt svar inte infinner sig, skall den troende söka svaret i sin själ och i sitt samvete. Livets heliga karaktär är en grundprincip i islam. *"Den som räddar ett liv räddar hela mänskligheten, och den som dödar ett liv dödar hela mänskligheten"* säger Koranen. En individ är likaså unik. Människan har slutligen *"skapats i en mest fullkomlig form"* (Koranen). Men i forskningsintresse har man rätt att göra ingrepp på sin kropp i ett bestämt syfte i samråd som den som det berör, eller med familjen eller en kompetent företrädare för religionen.

Buddismen.

Buddismen har inget läroämbete utan förklaras i ett flertal skolor. Genom hela buddismen löper en etisk dimension som vilar på en välvillighetens och icke-våldets kultur, till vilken också hör att avstå från allt själviskt handlande. Enligt den buddistiske läkaren och filosofen Jacques Martin (avliden 2001) är det möjligt för individen som lever ett fullt mänskligt liv att befria sig från *"sitt otillfredsställande livsvillkor"* och *"få kännedom om lycka, ett förklarad ljus och inre frihet"*. För att uppnå detta söker människan i sitt liv *"avstå från negativa gärningar"*, vilket innebär att inte ta något liv, varken människors eller djurs, inte yttra sig lögnaktigt och inte tillåta sig olovliga sexuella relationer... I konkreta termer betyder det, att den som söker *"Uppvaknandets tillstånd"* följer den andliga väg som Buddha beskriver, nämligen *"en väg av noggrannhet och jämvikt som undviker"*

extremt uppträdande” (fritt utlopp för sinnessens begär, sträng asketism) och ”*sammanlänkar vishet och medlidande till en ouplöslig enhet*”.

Denna etik, menade samtidigt Jacques Martin, ”*har i sig själv intet värde*” utan *underordnar sig den andliga vägens fundamentala trefald – etik – försoning – vishet som är vägens grundförutsättning*. I olika buddistiska traditioner står individen därför alltid inför ”*sitt eget ansvar*”, med utgångspunkt från de principer som Buddha upptäckt för oss. Viktiga etiska bärande principer kan ändå förstås antydningssvis, som t.ex. allt mänskligt livs okränkbarhet på grund av dess helighet.

(Appendix II, ”*Vilken bioetisk inställning finns i de andra bekännelserna?*”, är en översättning från Isabelle de Gaulmyn, Rom, *La Croix, Hors-Série; l'ABC de la Bioéthique, Paris, 2009*; övers. G. Fäldt).

Appendix III

Kyskheden i Bibeln och teologin

Vi går först igenom Bibelns och den katolska teologins undervisning om kyskheden. Bibeln sammanför sexualiteten till Guds själva skapelse av människan. ”Gud skapade människan till sin avbild... som man och kvinna skapade han dem”. Bibeln rekommenderar att sexualiteten kommer till användning: ”Var fruktsamma och föröka er och uppfyll sjöar och hav.” Bibeln erkänner detta gudomliga verks kvalitet, ”Gud såg att allt som han hade gjort var mycket gott (*1 Mos 27-31*)”. I Gamla Testamentet är fruktsamheten en särskild välsignelse från Guds sida, som t.ex. löftena till Abraham. ”Och Herren förde honom ut och sade: ’Se upp mot himlen och räkna stjärnorna, om du kan! Så talrika skall dina ättlingar bli’ (*1 Mos 15:5; även 22:17, 26:2-5*)”. Men sedan berättar Skriften om människans synd som får sexualiteten att träda fram. Kvinnan frestar mannen genom att bjuda honom den förbjudna frukten och framkallar upptäckten av nakenheten, vilket ger upphov till skam och förbannelse som drabbar den jord mannen måste arbeta på för livnära sig (*1 Mos 3: 17-19*). Sexualiteten framstår alltså som ambivalent genom att samtidigt vara god och säte för synden. Om vi konsulterar S:t Thomas som representant för den latinska teologin konstaterar vi att han inte uppehåller sig särskilt länge kring frågan om kyskheden. I sin framställning av moralen ägnar han den en fråga (*Summa Theologica*, Ila Ilae q. 151), jungfruligheten en andra fråga (q 152) och otukt och laster två frågor (q 153-154). Han placerar kyskheden i dygdernas organism och knyter den till kardinaldygden måttfullhet. Det är ett ganska annorlunda perspektiv i förhållande till kasuistiken. Här gäller det avgörande bemödandet, som i varje förståelse av dygd, frågan hur man kan nå fullkomlighet, snarare än underkastelsen under förpliktelse och förbud.

Doctor angelicus börjar med att definiera kyskheden. Den består i att hålla tillbaka den erotiska lidelsen som förhållandet mellan latinets ”castitas” och ”castigare” indikerar, på samma sätt som man fostrar barn med någon form av disciplin. Kyskheden kan alltså definieras som en disciplin, styrd av förnuftet, som kan kontrollera lidelserna och passionerna. Det är en själslig egenskap som förmår reglera användningen av kroppen och kroppsdelarna. Thomas fastställer också att kyskheden är en särskild dygd genom sitt eget ändamål, som är att tygla begär av sexuell karaktär (a. 2). Han nämner sedan en andlig innebörd av begreppet som har sitt ursprung i det Paulus hävdar i *2 Kor 11:2*, ”Jag vakar över er lika svartsjukt som Gud, jag har ju trolovat er med en enda man, Kristus, och vill överlämna en ren jungfru till honom”. **På samma sätt som kyskheden har sin plats i den njutning som den kroppsliga föreningen ger, kan man också tala om en andlig kyskhet (eller om hor)** för att beteckna själens lyckliga förening med det som är gott för den, särskilt föreningen med Gud, med försakande av varje skadlig njutning. Denna andliga kyskhet blir verklighet genom alla dygder och har alltså en allmän verkan.

Två klarlägganden kompletterar definitionen av kyskheden. Den skiljer sig från avhållsamheten (a.3) och uttrycker sig genom blygsamheten (a.4). Avhållsamheten gäller njutning av den mat och dryck som vidmakthåller varje individs hälsa, medan kyskheden berör de njutningar som har sin orsak i den sexualitet som är inrättad för släktets upprätthållande. Blygsamheten är förbunden med kyskheden. Den är utmärkande för en viss försynthet (verecundia) med hänsyn till könsorganen, av det faktum att de inte lyder förnuftet, liksom en skamkänsla orsakad av tecken som representerar dem, som nakenhet, oblyga kyssar och kontakter. Blygsamheten utgör inte en egen dygd skild från kyskheden men sammanhänger med den som ett särdrag. Thomas påpekar till slut att man ibland använder ”castitas” och ”pudor” omväxlande. Vi kan lägga märke till att Sankt Thomas i denna fråga inte tar upp något fall för samvetet, i motsats till tidigare **moralister**.

Jungfruligheten

I Gamla Testamentet var jungfruligheten som frivilligt vald livsform okänd, även om den krävdes av en ung flicka i giftasåldern. Efter Nya Testamentet tillerkändes den av den kristna spiritualiteten och teologin en viktig plats. Jungfruligheten utgör ett tillstånd i kyrkan vid sidan om äktenskapet. I denna riktning studerar sankt Thomas jungfruligheten efter kyskheten, som en slags dygd (IIa IIae q. 152), och ägnar den fem artiklar. Han definierar den som föresatsen att för alltid avhålla sig från köttlig njutning (a. 1). I sankt Paulus efterföljd (1 Kor 7:25) presenterar han den, inte som en regel, utan som ett evangeliskt råd. Jungfruligheten är en speciell dygd eller en fulländning i kyskhetens ordning (a. 3). Den är emellertid inte den största av dygderna, även om man kan säga att den är den vackraste, ty de teologala dygderna och religionen, liksom också martyriet, står över den (a. 4).

Som munk som avlagt kyskhetslöfte intresserar sig Thomas särskilt för jungfruligheten. Problemet är att placera det strax intill äktenskapets sakrament och inom dygdernas ordning. Jungfruligheten är inte ett sakrament och inte obligatoriskt för alla; den är bara ett råd. Den rekommenderar sig själv genom sin framstående karaktär men är ändå inte den högsta dygden eftersom den riktar sig direkt till människan och inte till Gud. Den är av personligt slag ty den utgår från ett fritt val; men den har också en social dimension därför att den under varje epok av historien spelar en viktig roll i Kyrkan som villkor för formationen i de religiösa komuniteterna av olika typ.

(*Appendix III* är en översättning av kapitlet "Aimer la chasteté" ur boken *Plaidoyer pour la vertu, Parole et Silence*, 2007, av *Servais Pincaers*, o.p. Översättning från franska, *G. Fäldt*, 2010).

Innehåll

I Äktenskapets mening och syfte

II Frågan om ansvarsfullt föräldraskap enligt naturlagen och moralen

III Att som uppfostrare lägga grunden för det kristna äktenskapet i en sekulariserad miljö - några tankar om samtal med barn och unga.

Förslag till diskussionsfrågor I

Förslag till diskussionsfrågor II

Förslag till diskussionsfrågor III

Appendix I

Den katolska kyrkan och naturlagens betydelse

Appendix II

En kort jämförelse med protestantism, den ortodoxa kyrkan, judendomen, islam och buddismen i fråga om bioetiken

Appendix III

Kyskheten i Bibeln och teologin

Rekommenderade bibeltexter,

Höga Visan 2:8- 10, 14,16 8:6,7

Kolosserna 3: 12-17

1Petrus 3: 1-9

1 Johannes 3: 18-24

1 Johannes 4: 7 – 12

Litteraturhänvisningar

Bibel 2000

Humanae vitae, Paulus VI (1968; Respekt och Veritas, 2007)

Familiaris Consortio, Johannes Paulus II, 1981

Mulieris Dignitatem, Johannes Paulus II (1988)

Veritatis Splendor, Johannes Paulus II (1993; Veritas, 2011)

Katolska Kyrkans Katekes (1992; Catholica Förlag, 1996)

Dignitas personae, 3, Kongregationen för trosläran, 8 september 2008

(Respekt och Veritas, 2009)

Kärlek och Liv, Tio katekeser för äktenskap och familj, Veritas, 2010.

+